

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 02.04.2001
KOM(2001) 179 endelig

**BERETNING FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET,
DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSUDVALGET**

Årsberetning om lige muligheder for kvinder og mænd i Den Europæiske Union 2000

Resumé

Fællesskabets rammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder og det nye program for 2001-05

I juni 2000 vedtog Kommissionen den første omfattende rammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder, der omfatter alle aspekter i forbindelse med ligestilling på det økonomiske område, sociale rettigheder og borgerlige rettigheder, ligestilling i forbindelse med beslutningstagning og kønsrollemønstre og fordomme. Den kombinerer foranstaltninger, der konkret har til formål at skabe ligestilling med integration af ligestillingsaspekter i alle fællesskabspolitikker. I overensstemmelse med den integrerede tilgang gør strategien brug af alle eksisterende redskaber og strukturer, samtidig med at den støtter udviklingen af nye, såsom overvågning, indikatorer og referenceværdier.

Strategien ledsages af et program, som vil tilvejebringe 50 mio. EUR over de næste fem år til fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder. Programmet vil støtte oplysende foranstaltninger, analyse af politikker og etablering af ligestillingsnetværk mellem EU-institutioner, nationale myndigheder, arbejdsmarkedsparter og ngo'er. Den tager sigte på at fremme god ligestillingspraksis, at øge forståelsen for kønsdiskriminering og bistå nøgleaktører i kampen mod den manglende ligestilling mellem mænd og kvinder.

Integration af kønsaspektet (mainstreaming)

Mainstreaming forpligter EU til at integrere målet om ligestilling mellem mænd og kvinder i alle sine aktiviteter, og ikke kun dem, der tager direkte sigte på at fremme den. Det er et centralt element i Kommissionens nye rammestrategi.

I de seneste to år har fremskridtene været koncentreret om de områder, hvor der allerede er gjort mest. Indsatsen må nu udvides til også at omfatte andre områder. Det er også af meget stor betydning at udvikle effektive redskaber til denne relativt nye tilgang. Der er brug for bedre overvågningssystemer og statistik. Der bør tildeles tilstrækkeligt personale til opgaven, og der er behov for personaleuddannelse for at øge dettes bevidsthed.

Parlamentet har ved flere lejligheder i det sidste år udtrykt sit engagement, når det gælder mainstreaming, og både det portugisiske og franske formandskab tilskyndede til drøftelser om mainstreaming i Rådet.

Ligestilling mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet

Der er stadig store kønsforskelle, når det gælder mænds og kvinders løn, og kvinders erhvervsfrekvens ligger stadig 18 procentpoint under mændenes. Som reaktion herpå opstillede Det Europæiske Råd ved sit møde i Lissabon i marts en række ambitiøse nye mål for kvinder. Der skulle først og fremmest træffes foranstaltninger til at øge kvindernes erhvervsfrekvens til 60% inden 2010 fra de 53% i dag.

Beskæftigelsesstrategien bør spille en vigtig rolle med at nå dette mål. Under søjlen vedrørende ligestilling var der en opmuntrende mængde aktiviteter, der tog sigte på at hjælpe de erhvervsaktive med at forene arbejde og familieliv. Derimod var der ikke mange foranstaltninger, der tog sigte på at gøre noget ved lønforskellen.

Ligestillingen mellem mænd og kvinder forfølges også via de øvrige søjler: beskæftigelsesegnethed, iværksætterkultur og tilpasningsevne. Foranstaltninger til fremme af beskæftigelsesegnetheden bør ikke være for snævert rettet mod dagpengemodtagere, da dette vil udelukke mange kvinder, som måske nok ønsker at arbejde, men som ikke er registreret som arbejdsløse. Der er kun blevet gjort meget lidt for at fremme tilpasningsevnen, selv om arbejdstiden og arbejdstilrettelæggelsen mere generelt er af stor betydning for udearbejdende kvinder. Der bør træffes foranstaltninger over hele linjen for at øge antallet af kvinder i informations- og telekommunikationserhvervene.

Et kønsperspektiv i EU's menneskerettighedspolitikker

I 2000 fremsatte Kommissionen et forslag om ændring af direktivet fra 1976 om ligebehandling. Forslaget gør brug af bestemmelserne i den nye traktat om ligestilling mellem mænd og kvinder og strammer ordlyden op, så den er i overensstemmelse med europæisk retspraksis. Hvad der er mest vigtigt her, er, at den vil anerkende sexchikane som en form for forskelsbehandling, gøre det muligt for ofre for forskelsbehandling at blive repræsenteret af organisationer i administrative og retslige søgsmål samt garantere kvinder en ret til at vende tilbage til arbejde efter barselsorlov.

Kommissionen bebudede også sin hensigt om at fremsætte forslag til et nyt ligestillingsdirektiv i 2002 med hjemmel i EF-traktatens artikel 13.

Ved Beijing+5-konferencen i New York bekræftede EU atter sit engagement i det handlingsprogram, som det gik ind for i 1995. Det blokerede forsøg på at udvande ordlyden i programmet, men havde mindre held med sine forsøg på at styrke den for så vidt angik en række spørgsmål, herunder handel med kvinder.

Handel med kvinder var et højt prioriteret punkt på den politiske dagsorden i 2000. Kommissionen fortsatte med at bekæmpe den igennem STOP-programmet og foreslog en toårig forlængelse af programmet. Hvad vold i hjemmet angår, sluttede informationskampagnen, men Daphne-initiativet blev afløst af et fuldtudviklet program.

Ligestilling i udvidelsesprocessen

I henhold til Kommissionens strategipapir om udvidelsen, der blev støttet af Det Europæiske Råd i Nice, er der planer om en foreløbig tilendebringelse af forhandlingerne om beskæftigelse og socialpolitik i første halvdel af 2001 for de fleste landes vedkommende.

Ungarn, Tjekkiet og Litauen synes at være længst fremme med at gennemføre fællesskabslovgivningen om ligestilling mellem mænd og kvinder i national lovgivning. Andre lande har stadig meget arbejde foran sig, selv om der blev gjort nogle fremskridt i 2000. Polen og Tyrkiet synes ikke at have gjort nogen fremskridt med at gennemføre gældende fællesskabsret i national lovgivning i det sidste år.

Ansøgerlandene må også sikre, at deres institutioner er i stand til at håndhæve ligestillingslovgivningen. Også her har Ungarn og Litauen gjort størst fremskridt. Som helhed har man ikke den institutionelle kapacitet til at klare opgaven. Man må håbe, at ansøgerlandene vil gøre brug af den hjælp, de har til rådighed via det nye handlingsprogram for ligestilling mellem mænd og kvinder. Udnyttelsesgraden i det foregående program var lav.

Tallene vedrørende uligheder på arbejdsmarkedet synes at give et mere optimistisk billede. Kvindernes erhvervsfrekvens ser f.eks. gunstig ud i forhold til gennemsnitsfrekvensen i EU. Men billedet er mere kompliceret end som så. Der er vedvarende lønforskelle, og manglen på

børnepasningsordninger af god kvalitet og diskriminerende sociale holdninger er alt sammen med til at holde kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet nede. Desuden er arbejdsmarkedet stadig kønssegreget med kvinderne koncentreret om visse erhverv og brancher.

Hvad angår kvindernes deltagelse i det politiske liv, er de alvorligt underrepræsenteret på de nationale og regionale politiske arenaer og i ledende stillinger. Her ligger procenterne betydeligt under EU-gennemsnittet.

Fremme af en ligelig deltagelse af mænd og kvinder i beslutningsprocessen

Kvinderne er stadig underrepræsenteret også i EU. At rette op på den ulige deltagelse af mænd og kvinder i beslutningstagningen er en langsom proces til trods for de foranstaltninger, der er truffet på nationalt og europæisk plan. Der vil fortsat blive arbejdet med dette under strategien for ligestilling mellem mænd og kvinder. Programmet vil støtte udviklingen af statistik om kvinder inden for økonomisk og social beslutningstagning, som for nærværende mangler.

Kommissionen er engageret i at tackle sin egen manglende balance mellem kønnene gennem rekrutteringsmål og ved at tage hensyn til kønnet som et af kriterierne for udvælgelse af ansøgere. Den vil også tage skridt til at sikre, at kvinderne bliver ordentligt repræsenteret i alle dens udvalg og ekspertgrupper.

På nationalt plan er der med forskelligt held forsøgt en lang række foranstaltninger for at øge kvindernes repræsentation. Et langsigtet engagement, politisk vilje og en god blanding af politikker synes at være mere effektivt end noget enkelt redskab.

Spørgsmålet om kvinders deltagelse i det økonomiske liv er først nu begyndt at blive taget op på en systematisk måde. Der er brug for god statistisk for at gøre blokeringerne for fremmelse og andre hindringer mere synlige. En nylig undersøgelse foretaget af Kommissionen fandt, at kun 23% af virksomhederne i EU var ejet af kvinder.

Fællesskabets rammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder (2001-2005) og det nye handlingsprogram

STRATEGIEN

Den 7. juni 2000 vedtog Kommissionen en ny fællesskabsrammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder.¹ For første gang samler strategien alle de forskellige initiativer og programmer, der havde tilbøjelighed til at blive behandlet hver for sig og ofte under forskellige budgetoverskrifter, under én hat.

Denne omfattende integrerede tilgang er en kombination af specifikke foranstaltninger og politikker, der sigter på at fremme ligestilling mellem mænd og kvinder, og en generel integrationstilgang, der har til formål at sikre, at der i alle politikker tages hensyn til kønsspørgsmål. Følgelig vil alle Kommissionens afdelinger blive anmodet om at aflægge beretning om, hvad de gør for at indarbejde målet om ligestilling mellem mænd og kvinder i deres politiske planlægningsproces.

Strategien fokuserer på fem mål, der udgør en referenceramme for udviklingen af politikker, og som alle Fællesskabets ligestillingsinitiativer vil blive opkoblet til:

- ligestilling på det økonomiske område
- lige repræsentation og deltagelse i beslutningstagningen
- ligestilling for så vidt angår sociale rettigheder
- ligestilling for så vidt angår borgerlige rettigheder og
- ændring af kønsrollemønstre og bekæmpelse af fordomme.

Strategien finder ikke blot anvendelse på politikker af direkte relevans for EU-borgere, men også på Unionens forehavender med resten af verden gennem udvidelsesprocessen, udviklingssamarbejdet og forbindelserne udadtil generelt.

Strategien gør brug af de eksisterende redskaber, strukturer og metoder, såsom kønsspecifikke konsekvensanalyser, mens den også støtter udviklingen af nye og mere effektive redskaber. Fælles indikatorer er ved at blive indført, og referenceværdier er ved at blive fastsat til forbedring af overvågningen og evalueringen og for at gøre det muligt at ændre fokus for aktiviteterne i løbet af strategiens levetid.

---

¹ Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget – På vej mod en EF-rammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder (2001-2005) KOM(2000) 335 endelig.

PROGRAMMET

Til strategien er tilknyttet et nyt program, der vil operere sideløbende med det fra 2001 til 2005.² Programmet vil råde over 50 mio. EUR over den femårige periode til finansiering af oplysningsforanstaltninger, analyse og evaluering af politikker, der har indflydelse på ligestilling, og etablering af ligestillingsnetværk, der forbinder EU-institutioner, nationale myndigheder, arbejdsmarkedsparter og ngo'er. Disse aktiviteter tjener igen tre mål:

- at fremme og udbrede god ligestillingspraksis og de værdier, der ligger til grund for den
- at give indsigt i spørgsmål, der er direkte eller indirekte forbundet med kønsdiskriminering, ved at finde ud af, hvor den findes, og udforske måder, hvorpå man politisk kan imødegå denne, og
- at udvikle nøgleaktørernes evne til at fremme ligestillingen mellem mænd og kvinder, herunder ngo'er og arbejdsmarkedets parter.

---

² Rådets beslutning af 20.12.2000 om et EF-handlingsprogram vedrørende fællesskabsstrategien for ligestilling mellem mænd og kvinder (2001-2005).

Integrering af kønsaspektet (mainstreaming)

INTEGRERING AF KØNSASPEKTET I FÆLLESSKABETS POLITIKKER

Det er EU's politik på ligestillingsområdet at forfølge ligestillingsmålet i alle dens politikker, lovgivningsforanstaltninger og andre aktiviteter og ikke kun i de aktiviteter, der har ligestilling som deres primære formål. Ligestilling er et centralt element i Kommissionens nye rammestrategi. Det var også et ledende princip bag Fællesskabets fjerde handlingsprogram på mellemlang sigt for lige muligheder for mænd og kvinder, som udløb i 2000. Omkring en fjerdedel af alle de finansierede projekter beskæftigede sig primært med integration af kønsaspektet.³ Mange undersøgte, hvordan ligestilling kan integreres i udviklingen og gennemførelsen af lokal- og regionalpolitikker, i politikker for byområder, eller hvordan man kan gøre nøgleaktørerne på arbejdsmarkedet og medierne fortrolige med konceptet.

I august 2000 gennemførte Kommissionen en undersøgelse af integrationen af kønsaspektet. Undersøgelsen så navnlig på de organisatoriske og metodologiske rammer, der er etableret med henblik på integration af kønsaspektet, og indvirkningen af de metoder, der anvendes. Processen var også nyttig ved, at den vejledte Kommissionen i dens valg af prioriteter for den nye rammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder.

Undersøgelsen afslørede, at de største bestræbelser på at fremme ligestilling mellem mænd og kvinder som regel var gjort inden for de politiske områder, hvor der var gjort størst fremskridt i de foregående år: strukturfondene, almen uddannelse og erhvervsuddannelse, udviklingssamarbejde og sociale anliggender samt videnskab og forskning. Der blev også gjort fremskridt inden for den økonomiske politik. De overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker for 2000 indeholdt to henstillinger om lige muligheder for kvinder og mænd. Den ene vedrører løndiskrimination, mens der i den anden henstilles til, at der bliver arbejdet mere med en ligestillingspolitik. Indsatsen må nu udvides til også at omfatte andre områder, hvor de hindringer, der blev konstateret i 1998, i alt væsentligt stadig eksisterer i bedste velgående.

Redskaber, teknikker og ressourcer

1. **Kønsspecifikke konsekvensanalyser** er et væsentligt første skridt, når det gælder om at formulere kønsfølsomme politikker. De er allerede blevet indført i en række fællesskabspolitikker. En række kønsspecifikke konsekvensundersøgelser blev igangsat i juni 2000 under det femte rammeprogram for forskning. I forbindelse med fællesskabets humanitære bistand er kønsaspektet nu et af de ting, der undersøges i de regelmæssige efterfølgende evalueringer, og nye teknikker og redskaber til vurdering af nationale skattepolitikker er ved at blive udviklet.
2. **Kønsoptdelte statistikker** og data er også væsentlige redskaber for integration af kønsaspektet og kønsspecifikke konsekvensanalyser. Statistik, indikatorer og referenceværdier gør det muligt at måle de fremskridt, der er gjort for at nå frem til

---

³ Se listen over projekter for 1999 for Fællesskabets handlingsprogram på mellemlang sigt for lige muligheder for kvinder og mænd. Se link på adressen:
http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_en.html

ligestilling. De afslører de kønsspecifikke konsekvenser for kvinder og mænd af alle politikker, hvoraf nogle tidligere blev anset for at være kønsneutrale.

Til trods for tekniske komplikationer og en nølen fra dataleverandørernes side med at levere data opdelt på køn er der blevet gjort fremskridt.

- Referenceværdier og indikatorer for køn er ved at blive udviklet inden for området videnskab og udviklingssamarbejde.
- Rådet fremmer udviklingen af indikatorer for kvinders og mænds ligelige deltagelse i beslutningsprocessen, og for hvordan det går med at forene arbejde og familieliv.
- I 2000 igangsatte Eurostat en bred indsamling af kønsspecifikke statistiske data og en forundersøgelse af sammenlignelige data om børnepasning.

3. Det anerkendes nu, at institutionel praksis og institutionelle strukturer, klart ansvar og ansvarlighed, en høj grad af støtte og samarbejde mellem afdelinger alle er væsentlige elementer i mainstreaming-politikken. Desuden må højtstående embedsmænd i hele organisationen være bevidst om og rette tilstrækkelig opmærksomhed mod kønsspørgsmål og sørge for relevant uddannelse. Hvis den skal have succes, må mainstreaming-politikken være ordentlig forankret i institutionen frem for at være afhængig af engagerede enkeltpersoners indsats.

Den store mobilitet blandt det personale, der er ansvarligt for ligestilling, bør opvejes af uddannelse af god kvalitet i hele Kommissionen for at øge oplysningsniveauet. Således fortsatte Kommissionen i 2000 med at tilbyde uddannelse om ligestilling mellem mænd og kvinder og mainstreaming og satte øget gang i sit forsøg på at profilere kønsspørgsmålene.

Succesfuld integration af kønsaspektet: udvalgte eksempler

Kvinder og videnskab

Efter meddelelsen fra 1999 om kvinder og videnskab⁴ er der blevet gjort betydelige fremskridt med at integrere kønsspørgsmålene i EU's videnskabs- og forskningspolitikker. De kønsspecifikke konsekvensanalyser under det femte rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling er nu på vej, og der er investeret 1,4 mio. EUR i kønsspecifikke konsekvensanalyser, herunder vedrørende ny teknologi. Når Kommissionen offentliggør indkaldelser af forslag til videnskabs- og forskningsprojekter, indfører den i indkaldelsen en standardbestemmelse, der tilskynder til forslag fra kvinder eller fra grupper, der omfatter kvinder.

Andelen af kvinder i ledende videnskabelige stillinger er for nærværende meget lille, og der findes ikke mange statistiske data herom. Rådet opfordrede i sin resolution af 20. maj 1999 om kvinder og videnskab⁵ Kommissionen til på basis af medlemsstaternes bidrag at producere sammenlignelige data til på EF-niveau at vurdere kvinders situation inden for forskning og teknologisk udvikling. Siden da og efter at have vurderet det begrænsede potentiale, der er at finde i større europæiske statistiske undersøgelser (f.eks. LFS, F&U-undersøgelser m.v.), har

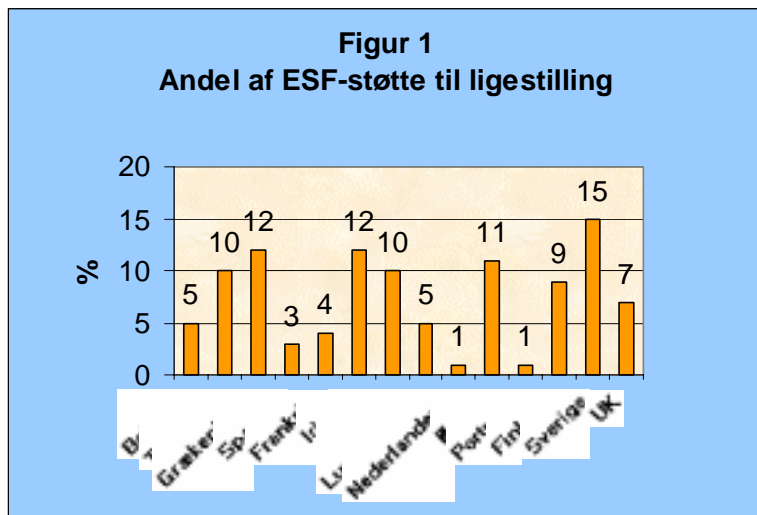
---

⁴ KOM(99) 76.

⁵ EFT C 201, 16.2.1999, s. 1.

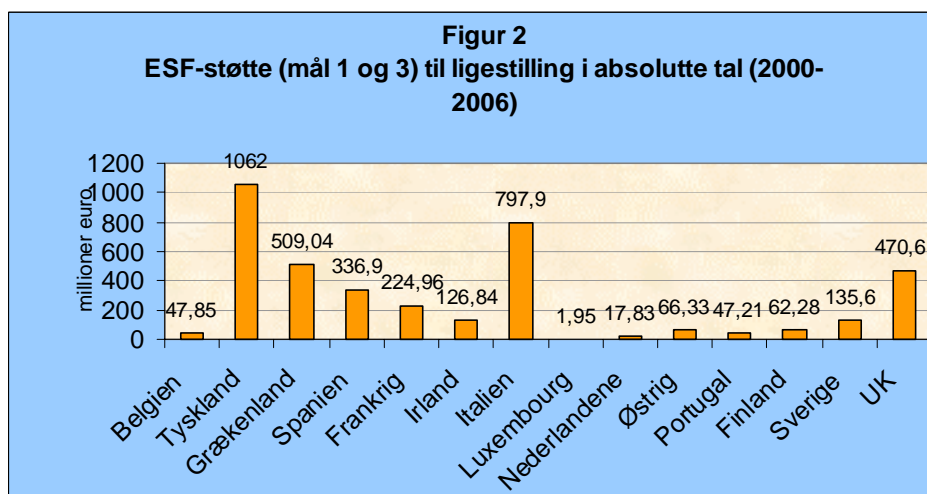
Kommissionen lanceret et treårigt projekt til formulering og indsamling af statistiske indikatorer om kvinder i videnskab. I sin meddelelse "Realisering af det europæiske forskningsrum: Retningslinjer for EU's indsats inden for forskning (2002-2006)"⁶ identificerede Kommissionen kvinders situation inden for videnskabsområdet som et af dets væsentlige interesseområder. Den vil henstille til, at ligestillingen mellem mænd og kvinder bør integreres i det sjette rammeprogram (2002-06).

Strukturfondene og udvikling af landdistrikter

Kilde figur 1 og 2⁷

Ved sine forhandlinger med medlemsstaterne om indholdet i de nye programmer til de nye strukturfondsforordninger (2000-2006) understregede Europa-Kommissionen behovet for en mere effektiv indsats på ligestillingsområdet.⁸

Der er blevet indført en mere omfattende tilgang. Blandt forbedringerne ser man:

⁶ KOM(2000) 612.

⁷ Kommissionens meddelelse om støtte fra Den Europæiske Socialfond til den europæiske beskæftigelsesstrategi.

⁸ Rådets forordning (EF) nr. 1260/1999 af 21.6.1999 om vedtagelse af generelle bestemmelser for strukturfondene. Kommissionen har udarbejdet et teknisk papir om spørgsmålet om integration af ligestillingsaspektet i strukturfondsprogrammer og -projekter. Se <http://www.inforegio.cec.eu.int>

- Der foregår en mere dybtgående analyse af de socioøkonomiske uligheder mellem kvinder og mænd, og der gives en mere klar definition af de resterende hindringer for ligestillingen. Men analysen er ikke altid blevet fulgt op af mere kvantificerede mål om mere ligestilling.
- I henhold til programmer for Spanien, Italien, Sverige, Portugal, Irland, Grækenland og Det Forenede Kongerige skal der nedsættes arbejdsgrupper om ligestilling for at forberede arbejdet i overvågningsudvalgene.
- I Tyskland, Grækenland, Italien, Det Forenede Kongerige, Spanien og Sverige er organer, der arbejder for at fremme ligestilling, blevet opfordret til at deltage i overvågningsudvalgenes arbejde.
- En række medlemsstater afgav et generelt tilsagn til idéen om en ligelig deltagelse af mænd og kvinder i overvågningsudvalg.
- Mere opmærksomhed bliver rettet mod tilvejebringelse af børnepasningsordninger. I Irland er der afsat 1 755,4 mio. EUR til dem for strukturfondsprogrammeringsperioden 2000-2006. Grækenland og Italien har også planer om initiativer på dette område.

Eftersom ligestillingsspørgsmålet er integreret i hele strategien, er det ikke muligt at beregne nøjagtigt, hvor meget der er afsat til det. Men ESF-budgettet til foranstaltninger, der fortrinsvis beskæftiger sig med ligestillingsspørgsmål, beløber sig nu til omkring 4 mia. EUR (se figur 1 og 2)⁹.

Mange af de nye programmer til udvikling af landdistrikter, der blev vedtaget i 2000, fokuserer i højere grad på ligestilling mellem kvinder og mænd i landbolivet end tidligere. Kvinderne udgør for nærværende 34% af arbejdsstyrken på landbedrifter, og 22% af lederne af landbedrifter er kvinder. Programmerne sigter på at støtte den væsentlige rolle, som kvinder kan spille i diversifikationen af landdistrikterne.

Fællesskabsinitiativet Leader+, der blev vedtaget i 2000, peger på foranstaltninger for kvinder i landdistrikter som et prioritetsområde. Dette afspejles i de programmer, der er forelagt Kommissionen, hvoraf mange omfatter kvantificerbare mål, der relaterer til kvinder.

Udviklingssamarbejde

I 2000 var der fokus på at udvikle en ny handlingsplan¹⁰ for at gennemføre direktiver og henstillinger gennem praktiske foranstaltninger. Den største udfordring er at øge antallet af projekter, som er kønsvurderede - for nærværende omkring 20% - og beskæftige sig med affødt information, evaluering og afrapportering.

Spørgsmålet om kønsbevidsthed gives også udtrykt opmærksomhed i EU-budgettet, hvor en konkret budgetpost tager sigte på at yde teknisk støtte til inddragelse af kønsspørgsmål i hele mængden af EU's politikker på udviklingssamarbejdsområdet.

---

⁹ Kommissionens meddelelse af 16.1.2001 (KOM(2001) 16) skitserer, hvordan ESF understøtter medlemsstaternes forpligtelser i henhold til den europæiske beskæftigelsesstrategi.

¹⁰ Udkast til meddelelse fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet af 25.10.2000 - Handlingsplan for integration af ligestillingsspørgsmål i Fællesskabets udviklingssamarbejde.

Selv euroen har en kønsdimension, som der bør tages hensyn til. Undersøgelser har gentagne gange vist, at kvinder er mindre entusiastiske end mænd, når det gælder den fælles valuta, og de føler sig mindre velinformerede.¹¹ I forbindelse med mainstreaming-tilgangen samfinansierede Kommissionen en informationskampagne om euroen, der havde til formål rent konkret at imødekomme kvinders behov og bekymringer. Kvindeblade i tre lande¹² har indvilliget i at hjælpe ved at øge dækningen af euroen rettet mod kvinder.

Konklusioner og perspektiv

Mainstreaming-strategien er i høj grad et arbejde, der er i gang. Stærke retsgrundlag er allerede på plads: Amsterdam-traktaten og Kommissionens meddelelse fra 1996 om at indarbejde ligestillingspolitikken i alle Kommissionens politikker og aktiviteter.¹³ Konstruktionen er nu ved at tage form med forordninger om integration af kønsaspektet i alle politikker og aktioner (mainstreaming) i forhold til strukturfondene, beskæftigelsesstrategien, udviklingssamarbejdet og forskning.

Ved en konference den 27. oktober i Paris rejste det franske formandskab spørgsmålet om mainstreaming i Rådet, som de håbede ville blive etableret som et fast punkt. Både Sverige og Belgien har planer om at forfølge dette spørgsmål under deres formandskaber.

Men der mangler stadig nogle vigtige byggeblokke. Inden for nogle politiske områder – transport, miljø, forbrugerbeskyttelse, landbrug og kultur – er der behov for at udvikle et stærkere "mainstreaming-refleks" for at kunne honorere Kommissionens klare forpligtelse til at fremme ligestillingen mellem mænd og kvinder over hele linjen.

Generelt bør det være målet at:

- gøre statistik opdelt på køn til normen frem for undtagelsen og fremme overvågning og evaluering
- øge bevidstheden om kønsspørgsmål på beslutningstagningsniveauerne i Kommissionen og tilbyde uddannelse til at udvikle den nødvendige kønsekspertise blandt Kommissionens ansatte og
- styrke de institutionelle mekanismer for integration af kønsaspektet.

Parlamentets engagement med hensyn til integration af kønsaspektet

Europa-Parlamentet opfordrer regelmæssigt til integration af kønsaspektet i alle Fællesskabets aktiviteter. I sin beslutning af 5. oktober 2000¹⁴ udtrykte Parlamentet det synspunkt, at enhver form for støtte, finansiering eller bistand, der tildeles af Unionen, må underkastes kravet om, at det skal overholde princippet om lige løn til mænd og kvinder. Det har opfordret til foranstaltninger inden for en lang række politiske områder. De har til formål at forbedre

¹¹ Eurobarometer-undersøgelse offentliggjort i juli 1999.

¹² Femmes d'Aujourd'hui (Belgien), Emma (Tyskland), Noi Donna (Italien).

¹³ KOM (96) 67 endelig. Meddelelse om integration af lige muligheder for kvinder og mænd i alle fællesskabspolitikker og -aktioner.

¹⁴ Parlamentets beslutning af 5. oktober 2000 om lige muligheder for kvinder og mænd i Den Europæiske Union, Kommissionens årsberetninger for 1997, 1998 og 1999.

kvinders adgang til beslutningstagning, at tilskynde til mangfoldighed i kvinders og pigers valg af karriere, at overtale flere kvinder til at gå ind i IKT-sektoren og undersøge, hvilken indflydelse deltidsarbejde og atypisk beskæftigelse har på løn, socialsikringsbidrag, kvinders pensioner og fattigdomsudbredelsen blandt kvinder.

I Kommissionens beslutning om sine årsberetninger indtager den det synspunkt, at kønsopdelte statistikker og kønsindikatorer er "et væsentligt redskab til vurdering af fremskridt hen imod ligestillingsmål og til fremme af integrationen af kønsaspektet ved at vise den forskellige indvirkning, som de forskellige politikker har på kvinder og mænd, og navnlig inden for områder, som tidligere blev anset for at være kønsneutrale." Parlamentet finder det også væsentligt at finde frem til sammenlignelige indikatorer, analyseprocedurer og informationer for at fremme en korrekt vurdering, der omfatter alle aspekter i forbindelse med ligestilling mellem mænd og kvinder.

Integration af kønsaspektet på nationalt plan

I februar vedtog man i Danmark en ny lov, der fastslår princippet om integration af ligestillingsaspektet og indfører nye institutionelle mekanismer for ligestilling mellem mænd og kvinder. En ny italiensk minister for ligestilling blev udnævnt i april 2000, og det har givet en øget mulighed for at integrere ligestillingsaspekter i alle regeringens politikker. I mellemtiden har den tyske regering indført integration af ligestillingsaspektet i alle føderale ministerier.

Redskaber og indikatorer

Det irske ministerium for justitsvæsen, ligestilling og lovreform har rekvireret forskning i mekanismer til overvågning af ligestillingen mellem mænd og kvinder med henblik på at udvikle indikatorer til måling af den praktiske indvirkning af politikker og programmer. Tyskland har nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe til at udvikle redskaber til integration af ligestillingsaspektet.

Uddannelse

Nordisk Råd skitserede en ligestillingsuddannelse, der ville blive lanceret i 2001. Den tyske regering har også planer om at tilrettelægge undervisning for sine embedsmænd. Portugal har indføjet ligestilling mellem mænd og kvinder i sine læreruddannelser.

Ligestilling mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet

NYE MÅL FOR LIGESTILLINGEN

Hvis den sociale retfærdighed ikke fordrede ligestilling mellem kvinder og mænd på arbejdsmarkedet, så ville økonomien gøre det. Ligeløn, en ordentlig anerkendelse af kvinders færdigheder og evner såvel som politikker, der gør det muligt for arbejdstagerne at forene arbejde og familieliv er alt sammen ting, der bidrager til at tiltrække flere kvinder til arbejdsmarkedet og give økonomien et produktivt løft. Kvinders øgede erhvervsfrekvens har været en betydelig faktor for Europas økonomiske vækst. For EU som helhed anslås det, at næsten en femtedel af den årlige vækst i BNP på 2,3% kan forklares ved kvindernes øgede deltagelse i arbejdsstyrken.

Men der er stadig meget betydelige uligheder, selv om de bliver mindre (se figur 3-9).

- Kvinders erhvervsfrekvens i EU ligger stadig 18,2 procentpoint under mændenes.
- Ledighedsprocenten for kvinder er i gennemsnit 3 procentpoint højere end mændenes ledighedsprocent.
- Arbejdsmarkedet er kønssegregeret med kvinderne koncentreret i visse erhverv og industrier og mændene i andre.¹⁵
- Når kvinder har arbejde, tjener de mindre end mænd og udgør 77% af lavindkomstarbejdsgæsterne.

I marts 2000 pegede Det Europæiske Råd i Lissabon¹⁶ på en række ambitiøse nye mål for kvinder på arbejdsmarkedet, primært for at øge kvindernes erhvervsfrekvens i EU fra 53% i dag til 60% i 2010. Dette er væsentligt, hvis EU skal øge sin samlede erhvervsfrekvens til 70%, hvilket er et andet af målene fra Lissabon-topmødet. 60%'smålet er et ambitiøst mål. Opnåelsen af det ville være at få kvindernes erhvervsfrekvens i EU op på et niveau, som ikke er set tidligere. I absolutte tal betyder det, at man skal have yderligere 10 millioner kvinder ind på arbejdsmarkedet. Den negative balance er særlig stor i absolutte tal i Italien, Spanien og Frankrig.

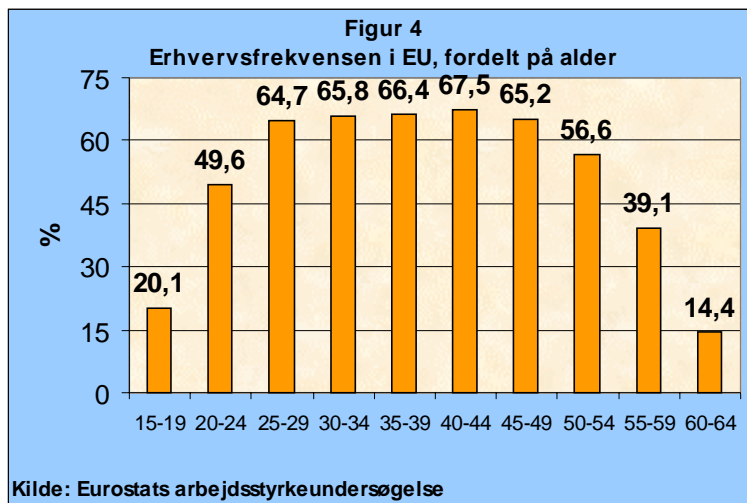
¹⁵ Statistiske data, se den fælles rapport om beskæftigelsen 2000, punkt 3.4.2.

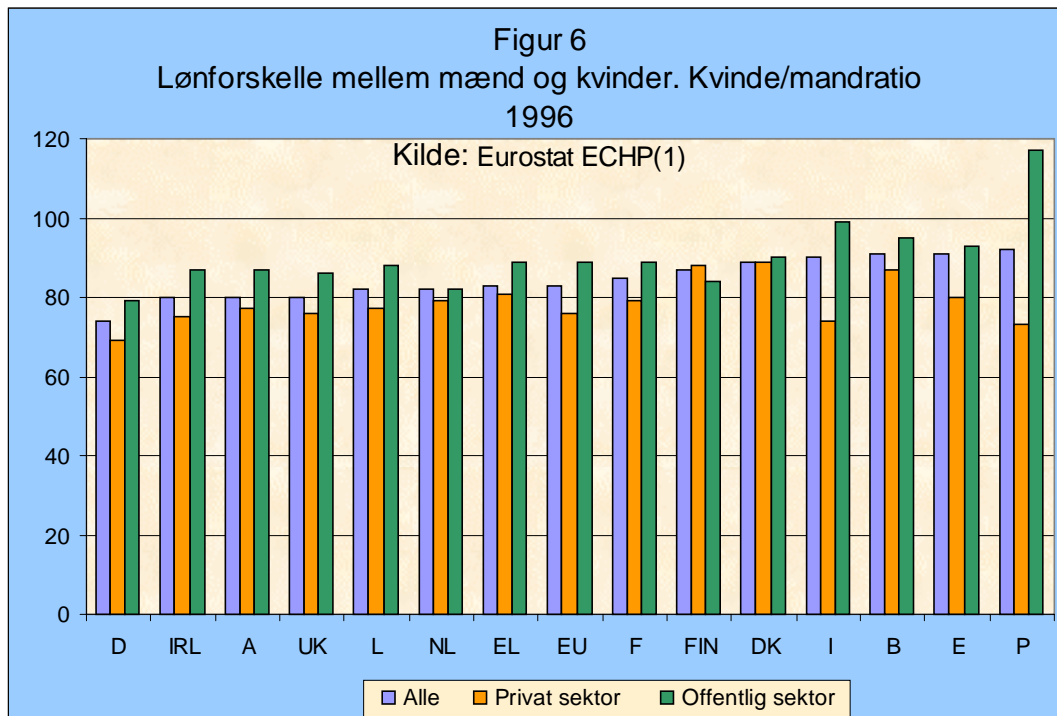
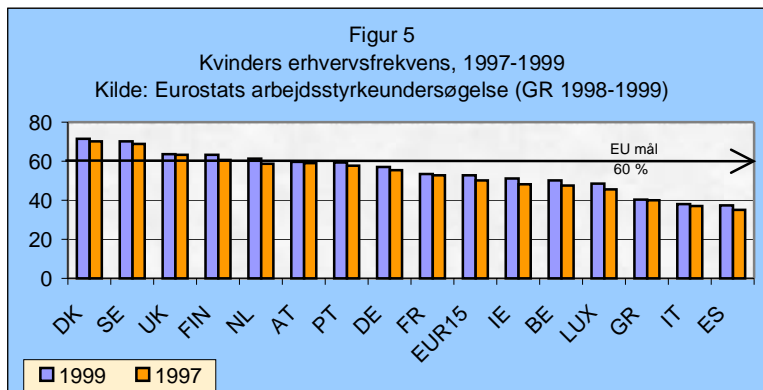
¹⁶ Formandskabets konklusioner (Lissabon, den 23. og 24. marts 2000)
<http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

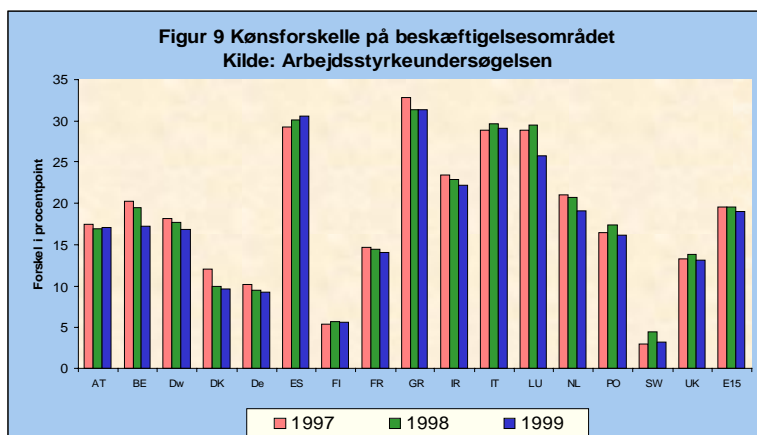
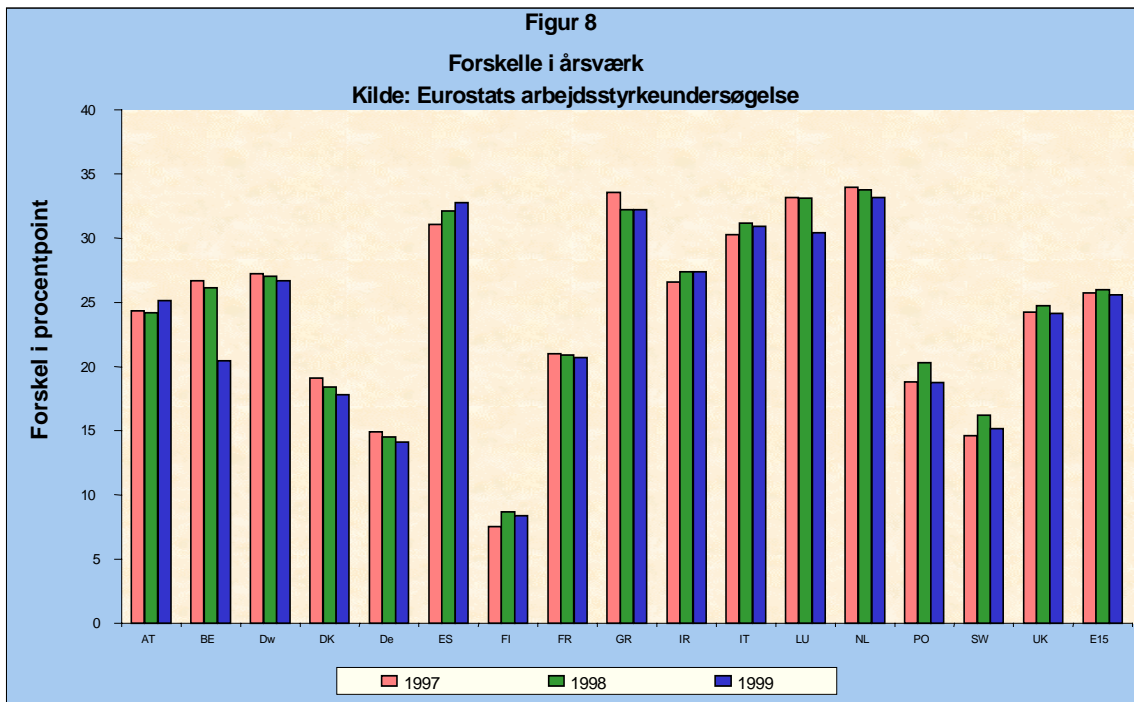
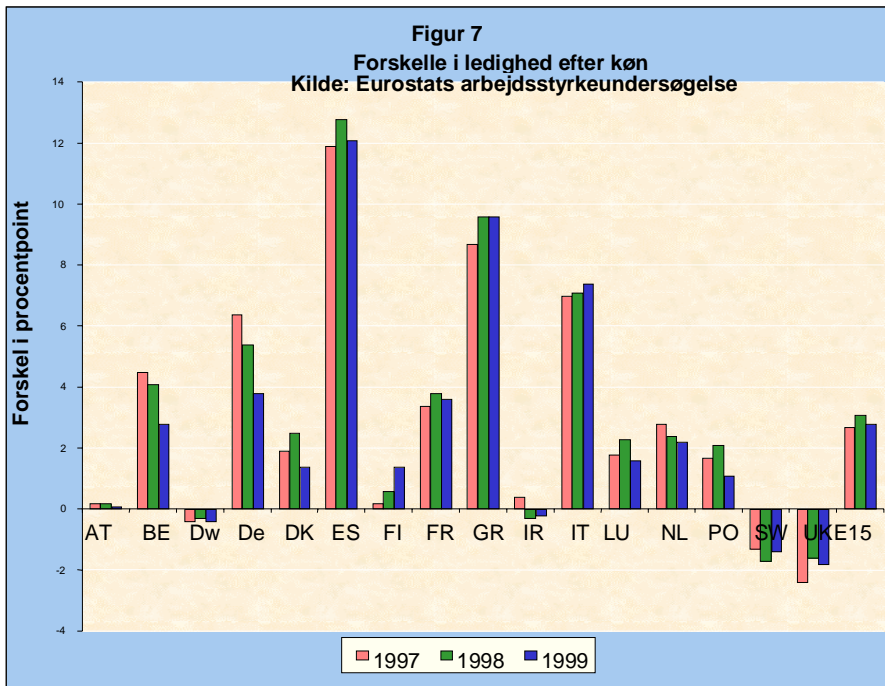
Figur 3

Land	Beskæftigede	Erhvervsfrekvens 1999	Mål – 60% af alle kvinder i den erhvervsaktive alder i absolutte tal	Antal yderligere job, der skal skabes til kvinder
AT	1 600,4	59,7	1 608,5	8,1
BE	1 672,7	50,2	1 998,5	325,8
DE	15 590,2	57,1	16 396,0	805,8
DK	1 241,7	71,6	Målet er allerede nået	
ES	4 952,8	37,3	7 962,8	3010,0
FI	1 105,7	64,6	Målet er allerede nået	
FR	10 144,4	53,5	11 383,0	1238,6
GR	1 443,8	40,7	2 130,7	686,9
IE	638,3	51,4	745,3	107,0
IT	7 401,9	38,1	11 658,3	4256,5
LU	68,5	48,5	84,7	16,2
NL	3 217,9	61,3	Målet er allerede nået	
PT	2 064,2	59,6	2 078,8	14,6
SE	1 920,6	68,9	Målet er allerede nået	
UK	12 084,4	63,9	Målet er allerede nået	
Total	65 147,5	52,6	74 289,7	10 469,5

Kilde: Arbejdsstyrkeundersøgelsen 1999

VURDERING AF DE NATIONALE HANDLINGSPLANER FOR 2000

Den europæiske beskæftigelsesstrategi, der nu går ind i sit fjerde år, har sat et nyt fokus på og givet et nyt incitament til beskæftigelsespolitikken over hele Europa. Hvert år udarbejdes der et sæt EU-dækkende retningslinjer for beskæftigelsen. Derefter udarbejder medlemsstaterne nationale handlingsplaner til gennemførelse af retningslinjerne for beskæftigelsen. Den fælles rapport om beskæftigelsen giver en komparativ vurdering af de nationale handlingsplaner og ser nærmere på den enkelte medlemsstats reaktion på de enkelte henstillinger for 2000 (se nedenfor).

Som i de foregående år var retningslinjerne for 2000 opdelt i fire politiske områder eller søjler. En søjle beskæftiger sig særligt med at fremme ligestilling. Men i overensstemmelse med mainstreaming-tilgangen bliver der også taget hensyn til ligestillingsspørgsmål i de tre andre søjler, der tager sigte på at forbedre arbejdsstyrkens beskæftigelsesegnet, tilskynde til en iværksætterkultur og fremme tilpasningsevnen.

Søjlen vedrørende ligestilling

Søjlen vedrørende ligestilling opfordrer til foranstaltninger til udligning af kønsforskelle på arbejdsmarkedet (forskelle hvad angår beskæftigelse og ledighed, kønssegregering i erhverv og sektorer og fremme af ligeløn) for at forbedre mulighederne for at forene arbejde og familieliv og gøre det nemmere for kvinder og mænd at komme tilbage på arbejdsmarkedet efter at have været udenfor i et stykke tid.

Medlemsstaterne er begyndt at erkende, at der er forskel på mænds og kvinders løn. Men foranstaltningerne har haft en tendens til at være ret så vage eller til at afhænge alt for meget af frivillig overholdelse. Kun nogle få medlemsstater har udviklet praktiske jobevalueringsinstrumenter som et redskab til at hjælpe med til at udligne lønforskellene.

Aktivitetsniveauet for så vidt angår foreningen af arbejde og familieliv var opmuntrende. Mens der kun forekom beskedne fremskridt med at udvikle en plejeinfrastruktur for de ældre, fremsatte de fleste medlemsstater konkrete forslag med henblik på at udvide deres børnepasningsordninger. Børnepasningsordningerne viste også tegn på en øget fleksibilitet. En række medlemsstater har ændret deres bestemmelser med hensyn til orlov og har gjort dem mere fleksible eller har indført særlige orlovsordninger for fædre. Men kun få medlemsstater har øget godtgørelsesniveauet under orlov, selv om fædre kan være tilbageholdende med at tage orlov, medmindre de modtager en rimelig godtgørelse.

Fremme af en desegregering af arbejdsmarkedet

Arbejdsmarkedet er kønssegregeret både horisontalt og vertikalt. På tværs af økonomien som helhed er kvinderne koncentreret på visse erhverv, industrier og sektorer, og inden for en hvilken som helst given industri eller sektor er de underrepræsenterede i ledende og højtlønnede stillinger og overrepræsenterede i mere lavtlønnede stillinger. Mens nogle lande igangsatte ambitiøse programmer til tackling af kønssegregeringen, var de fleste foranstaltninger rettet mod den horisontale frem for den vertikale segregering - med undtagelse af nogle programmer for den offentlige sektor.

Danmark

En uddannelsespraktikordning blev lanceret for at tilskynde mænd til at bevæge sig ind på traditionelle kvindeområder og omvendt. Alle kommunalforvaltninger skal hvert andet år indgive en rapport om de fremskridt, de har gjort med at reducere kønssegregeringen.

Finland

Et treårigt strategisk projekt om ligestilling på arbejdsmarkedet er blevet igangsat. Arbejdsgivere og skoler vil se nærmere på og forsøge at øve en indflydelse på de faktorer, der berører drenges og pigers karrierevalg.

Integration af kønsaspektet i beskæftigelsesstrategien

Kravet om at integrere kønsaspektet er en værdifuld tilføjelse til beskæftigelsespolitikkerne i Europa. De nordiske lande har indført en fast forpligtelse til dette, som de fortsat følger, efterhånden som deres beskæftigelsespolitikker udvikler sig. Italien, Frankrig og Irland har alle gjort en større indsats for at integrere ligestillingsaspektet i deres nationale handlingsplaner for 2000.

Men i de fleste medlemsstater mangler de stadig at gøre meget for at etablere nye mekanismer, programmer og institutionelle ordninger for integration af ligestillingsaspektet. Mange beskæftigelsespolitiske områder er endnu ikke underkastet nogen kønsspecifikke analyser; overvågning og evaluering er ikke meget andet end beregning af erhvervsfrekvens fordelt på køn; og de særlige mål eller indikatorer for ligestilling mellem mænd og kvinder er stadig kun i ringe grad kommet op at stå.

Eksempler på nyskabelser i politikkerne til integration af kønsaspektet

Frankrig

Der er blevet nedsat et tværministerielt udvalg for kvinders rettigheder, som omfatter otte aktionsområder. Hvert område vil hvert år blive vurderet for dets bidrag til ligestillingen. Dette mainstreaming-initiativ følger oprettelsen af et nyt regeringssekretariat for kvinders rettigheder i 1998.

Irland

En enhed til fremme og overvågning af ligestilling er blevet oprettet i ministeriet for justitsvæsen, ligestilling og lovreform. Den overvåger integrationen af kønsaspektet generelt og rådgiver om relevante indikatorer. Der er blevet nedsat et udvalg til at koordinere ligestillingsmålene i den nationale udviklingsplan.

Integration af kønsaspektet i søjlen vedrørende beskæftigelsesegnethed

Der er en tendens til at lægge større vægt på beskæftigelsesegnetheden end på de andre søjler i de nationale handlingsplaner, hvilket gør det særlig vigtigt fra et integrationssynspunkt. De medlemsstater, der er mest engageret i integration af kønsaspektet har i det store og hele anerkendt, at de, hvis beskæftigelsesegnethedsforanstaltninger er for snævert målrettet mod dagpengemodtagere, ikke vil nå ud til et stort antal kvinder, der ønsker at arbejde, men som for nærværende ikke er i arbejde. De har derfor givet kvinder, der vender tilbage til arbejdsmarkedet, og andre, som på grund af familieomstændigheder eller manglende vedvarende beskæftigelse ikke er understøttelsesberettigede, adgang til aktive arbejdsmarkedsprogrammer. Hvor denne tilgang ikke er valgt, er kvinderne forudsigeligt nok underrepræsenteret i programmerne.

Integration af kønsaspektet i søjlen vedrørende iværksætterkultur

Mange medlemsstater har etableret en eller anden form for program vedrørende positive særforanstaltninger for at tilskynde kvinder til at blive iværksættere. Tyskland har lanceret et nyt låneprogram for kvinder, der etablerer små virksomheder; rådgivnings- og informationstjenester står også til deres rådighed. I Sverige er der nedsat en gruppe af

højtstående ledere til at udtænke måder, hvorpå man kan inddrage flere kvinder i ledende stillinger i erhvervslivet.

Der kunne gøres mere for at åbne muligheder for kvinder inden for lukrative områder, der traditionelt er mandsdominerede, såsom IT. For nærværende tillægges spørgsmålet om kønssegregering ikke den fornødne opmærksomhed. Medlemsstaterne må også kontrollere, at kvinder har fuld adgang til generelle iværksætterordninger.

Iværksætterkultur: Initiativer på europæisk plan

European Network to promote Women's Entrepreneurship, WES, blev officielt lanceret i juni 2000. Dette netværk har 17 medlemmer fra alle EU-medlemsstater og Island og Norge. De delegerede repræsenterer regeringer og organer, der fremmer kvinders iværksætterkultur. Det er målet at profilere de eksisterende kvindelige iværksættere, skabe et mere gunstigt klima, øge antallet af nye kvindelige iværksættere og bistå eksisterende virksomheder, der er drevet af kvinder, til at ekspandere. Ifølge en undersøgelse af kvindelige iværksættere i EU og Central- og Østeuropa finder kvinderne det vanskeligere end deres mandlige sidestykker at rejse kapital til etablering og ekspansion. De er også dårligere orienteret om tilgængelige støtteordninger.

Integration af kønsaspektet i søjlen vedrørende tilpasningsevne

Mange nationale handlingsplaner har kun lagt relativ ringe vægt på tilpasningsevnen generelt, så integrationen er ikke særlig fremadskreden. Dog er sådanne spørgsmål som arbejdstilrettelæggelse og arbejdstid yderst relevante for ligestillingen mellem mænd og kvinder.

Kønsspecifikke analyser inden for denne søjle er stadig sjældne, selv om der stadig er store kønsforskelle, når det gælder andelen af arbejdstagere f.eks. med atypiske arbejdskontrakter og deltidsarbejde. Nogle medlemsstater tilskynder fortsat til fleksibilitet med ringe hensyn til konsekvenserne for ligestillingen mellem mænd og kvinder.

Ligestillingsspørgsmålet har som hovedregel ikke haft nogen fremtrædende stilling i arbejdsmarkedets parter drøftelser om tilpasningsevne. Frankrig er noget af en undtagelse. Her kræves det, at arbejdsmarkedets parter skal medtage ligestillingsspørgsmål i deres forhandlingsdagsorden.

Forening af arbejde og familieliv højt placeret på de portugisiske og franske formandskabers dagsordener

Forening af arbejde og familieliv var et af hovedtemaerne under det portugisiske formandskab i årets første halvdel. På det portugisiske formandskabs initiativ vedtog medlemsstaterne den 6. juni 2000 en beslutning vedrørende mænds og kvinders ligelige deltagelse i arbejde og familieliv. Beslutningen henledte opmærksomheden på dette spørgsmåls betydning som en af de grundlæggende betingelser for at nå frem til *de facto*-ligestilling.

Som del af Beijing+5-opfølgingsprocessen tog det franske formandskab tråden op ved at udvikle et sæt af indikatorer om forening af arbejde og familieliv. Blandt de spørgsmål, der var omfattet af indikatorerne, var fleksible arbejdsordninger, forældreorlov og andre orlovsformer og åbningstider for børnepasningsordninger. Den 27. november opfordrede Ministerrådet (beskæftigelse og sociale anliggender) medlemsstaterne til at sikre, at disse indikatorer blev ajourført og til at vedtage nye foranstaltninger og strategier med henblik på at nå frem til en mere ligelig fordeling mellem mænd og kvinder af erhvervsmæssig virksomhed og hjemrelateret arbejde.

Henstillinger om gennemførelsen af medlemsstaternes beskæftigelsespolitikker

På baggrund af analysen i den fælles rapport om beskæftigelsen udarbejdede Kommissionen henstillinger for beskæftigelsespolitikken for 2000 for hver enkelt medlemsstat. De henstillinger, der er vedtaget af Rådet, anerkender, at kønsforskellene på arbejdsmarkedet kræver omfattende mainstreaming-strategier og -foranstaltninger for at nå frem til en forening af arbejde og familieliv. Der blev udstedt henstillinger om kønsspørgsmål til 12 medlemsstater.

Nyudviklinger i retningslinjerne for beskæftigelsen for 2001

Retningslinjerne for 2001 blev godkendt på Det Europæiske Råds møde i Nice i begyndelsen af december 2000. Mainstreaming-elementet for 2001 er blevet styrket. Medlemsstaterne er forpligtet til at udvikle mere effektive procedurer for høring af ligestillingsorganer, vurdere de kønsspecifikke konsekvenser af foranstaltninger i forbindelse med de enkelte retningslinjer og udvikle indikatorer til måling af fremskridt på ligestillingsområdet også her for de enkelte retningslinjer. De nye retningslinjer for 2001 tager desuden hensyn til Lissabon-målet om øget beskæftigelse for kvinder. Der henstilles ligeledes til medlemsstaterne, at de overvejer at fastsætte nationale mål for en forøgelse af pasningsordningerne.

Kvinder i den vidensbaserede økonomi

Kvinder er stærkt underrepræsenterede inden for informations- og kommunikationsindustrien. Selv om kvinderne er i overtal i højudannelsessektorer alt i alt, er der mindre sandsynlighed for, at de inden for disse sektorer vil sikre sig de højest kvalificerede og højest betalte job end mænd.

Hvis Europa skal have succes med sin overgang til det vidensbaserede samfund, har det ikke råd til at få for lidt ud af det enorme uudnyttede potentiale, som dets kvindelige befolkning ligger inde med. Derfor understregede Kommissionen og Rådet betydningen af at tiltrække kvinder til IT-erhvervene, da de skitserede deres idéer om, hvordan man når de mål, der blev fastsat i Lissabon, i e-Europe 2002-handlingsplanen¹⁷.

E-learning-initiativet,¹⁸ der blev vedtaget af Kommissionen i maj, søger ligeledes at forebygge, at forskellene bliver større mellem dem, der har adgang til ny

---

¹⁷ e-Europe 2002 – et informationssamfund for alle, udarbejdet af Rådet og Europa-Kommissionen til Det Europæiske Råds møde i Feira (den 19.-20. juni 2000), Bruxelles, den 14.6.2000.

¹⁸ e-Learning – Overvejelser om fremtidens uddannelse, KOM(2000) 318 endelig af 24.5.2000.

informationsteknologi, og dem uden, herunder kvinder. Uddannelse spiller en yderst vigtig rolle. En af grundene til, at kvinder er underrepræsenterede i godt betalte IT-erhverv er, at der ikke er tilstrækkeligt mange af dem, der studerer de relevante emner i skolen eller i de videregående uddannelser. Det er vigtigt at nedbryde de barrierer, der afholder dem fra at gøre dette.

Et kønsperspektiv i EU's menneskerettighedspolitikker og i dets forbindelser udadtil

KVINDERS RETTIGHEDER I EU

Forslag om ændring af direktivet om ligestilling

Den 7. juni 2000 fremsatte Kommissionen et forslag om ændring af direktivet fra 1976 om ligestilling i forbindelse med beskæftigelse.¹⁹ Retsgrundlaget for forslaget, artikel 141, stk. 3 i EF-traktaten, giver Parlamentet en betydelig indflydelse gennem den fælles beslutningsprocedure og specificerer, at Rådet kan vedtage forslaget med kvalificeret flertal.

Forslaget har til formål at ajourføre direktivet med nyere idéer om ligestilling og stramme ordlyden i nogle bestemmelser op i lyset af europæisk retspraksis.

Hvis forslaget bliver vedtaget, vil det:

- rubricere sexchikane på arbejdspladsen som en form for forskelsbehandling og definere sexchikane i overensstemmelse med den definition, der er givet i artikel 13-direktiverne (se nedenfor) og Kommissionens kodeks for god adfærd
- gøre det muligt for uafhængige organer under visse omstændigheder at forfølge administrative og retlige klager på vegne af ofre for kønsdiskrimination
- afklare begrebet indirekte diskrimination
- garantere kvinder ret til at vende tilbage til deres job eller en lignende stilling efter barselsorlov
- og tilskynde arbejdsmarkedets parter til at hjælpe med til at gennemføre princippet om ligebehandling ved at indgå kollektive aftaler om diskrimination.

Andre udviklinger på det retlige område

Den Europæiske Unions charter for grundlæggende rettigheder blev bekendtgjort af formændene for Rådet, Parlamentet og Kommissionen ved indledningen til Det Europæiske Råds møde i Nice den 7. december 2000²⁰. Charteret er skrevet i et kønsneutralt sprog. Det henvender sig til alle uden nogen hovedvægt på det ene køn frem for det andet. Det indeholder imidlertid en række konkrete bestemmelser, der tager sigte på at fremme ligestillingen. Artikel 21 forbyder enhver form for forskelsbehandling, og navnlig på grund af køn. Artikel 23 fremsætter princippet om ligestilling inden for alle områder og fastslår, at positiv særbehandling er et legitimt redskab i forfølgelsen af dette mål. Slaveri, tvangsarbejde og menneskehandel forbydes i artikel 5, selv om kvinder ikke nævnes specifikt. Beskyttelse mod afskedigelse af nogen grund i forbindelse med barsel og retten til betalt barselsorlov er fastsat i artikel 33. I henhold til artikel 34 skal Den Europæiske Union anerkende og respektere retten til

---

¹⁹ Forslag til et direktiv fra Europa-Parlamentet og Rådet om ændring af direktiv 76/207/EØF om ligebehandling af mænd og kvinder hvad angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse og arbejdsvilkår, KOM(2000) 334 endelig.

²⁰ EFT C 364 af 18.12.2000, s. 1.

sociale ydelser og sociale tjenester ved at tilvejebringe beskyttelse i sådanne tilfælde som barsel²¹.

I maj 2000 afholdt Parlamentet en offentlig høring om bekæmpelse af forskelsbehandling og de nye muligheder i henhold til artikel 13 i den reviderede traktat, hvor forskelsbehandling på grund af køn er et af hovedtemaerne. Kommissionen har nu bebudet sin hensigt om at foreslå et nyt ligestillingsdirektiv i 2002. Forslaget vil for første gang vove sig uden for beskæftigelsesområdet for også at bekæmpe uligheder på andre områder.

Artikel 13 har allerede indirekte gavnet ligestillingssagen gennem det nye direktiv mod racediskrimination.²² Ligestilling mellem mænd og kvinder er blevet integreret i direktivet i anerkendelse af, at forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse kan berøre kvinder og mænd forskelligt.

På nationalt plan offentliggjorde den britiske regering en fælles handlingsplan til bekæmpelse af tvangsægteskaber. De planlagte foranstaltninger omfatter dataindsamling foretaget af politi og ngo'er og udarbejdelse af informationsmateriale til uddannelsesinstitutioner.

REVISION AF BEIJING+5-PROCESSEN

Sidste år var femårsdagen for FN's fjerde verdenskonference om kvinder. FN's Generalforsamling indkaldte til et særligt møde i juni 2000 med titlen "Ligestilling, udvikling og fred i det 21. århundrede", også kaldet Beijing+5. Mødet gav anledning til at se nærmere på, hvor langt man var nået, og drøfte idéer til fremtidige foranstaltninger.

Den 19.-21. februar 2000 afholdt FN's Økonomiske Kommission for Europa i samarbejde med Europa-Kommissionen, Europarådet, UNDP og UNIFEM en regional forberedende konference. Ngo'er tog aktivt del i drøftelserne, der blot fokuserede på fire områder fra Beijing-handlingsprogrammet. I februar bekræftede en konference atter EU's engagement over for de mål, der er sat i handlingsprogrammet, men man pegede på en svaghed i gennemførelsesrammerne²³. At gå fra engagement til handling har vist sig mere kompliceret end forventet.

Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Europa-Parlamentet forelagde rapporter om opfølgningen af Beijing-handlingsprogrammet.²⁴ Begge opfordrede til udarbejdelse af indikatorer og referenceværdier. Den 28. marts afholdt Parlamentets Udvalg om Kvinders Rettigheder og Lige Muligheder en offentlig høring om de fremskridt, der var gjort med gennemførelsen af Beijing-handlingsprogrammet.

---

²¹ Se meddelelse fra Kommissionen om den retlige status for Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, KOM(2000)644 endelig af 11.10.2000.

²² Rådets direktiv af 29. juni om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse.

²³ Beijing+5 - An overview of the European Union follow-up and preparations. En publikation udarbejdet af Europa-Kommissionen for at markere den femårige revision af det handlingsprogram, der blev vedtaget ved FN's fjerde konference om kvinder i Beijing, 1995.

²⁴ CES 172/2000 og A5-0125/2000.

I juni opponerede EU ved FN-konferencen mod forsøg på at udvande den aftale, man var nået til enighed om i Beijing. Modstanden bar frugt, og der blev gjort nogle betydelige fremskridt. Det resulterende dokument²⁵ indeholder et antal af EU's forslag. Det:

- insisterer på kvinders menneskerettigheder og betydningen af uddannelse
- indeholder et nyt og klarere sprog vedrørende statens forpligtelse til at bekæmpe vold mod kvinder og afspejler således EU's holdning ved mødet i FN's Menneskerettighedskommission (56. møde) i Genève i marts 2000²⁶
- fremhæver forbindelsen mellem ligestilling mellem mænd og kvinder og fattigdomsudryddelse og understreger behovet for en mere ligelig fordeling af lønarbejde og børnepasning mellem kvinder og mænd, og
- understreger behovet for referenceværdier og indikatorer i overensstemmelse med de rapporter, der blev præsenteret af Parlamentet og Det Sociale og Økonomiske Udvalg ved den europæiske forberedende konference.

Men det resulterende dokument levede ikke op til alle EU's forventninger. Konfronteret med en del stærk modstand var EU ude af stand til at opnå accept af en udtalelse om behovet for at bekæmpe forskelsbehandling på ethvert grundlag, herunder seksuel orientering. Stærk modstand blokerede også forsøg på at komme videre med fattigdomsudryddelsen, kønsbaseret vold, kvinders seksuelle rettigheder, handel med kvinder og adgang til abort.

Aktiviteter i medlemsstaterne vedrørende Beijing+5

En rapport om gennemførelsen af handlingsprogrammet blev forelagt parlamentet i Belgien. Der vil blive holdt et årligt ministermøde, for at alle ministerier kan opfylde strategiske mål og få et nationalt maskineri stillet på benene. I Irland er der arbejde i gang med at udvikle en national handlingsplan for kvinder, som vil være influeret af Beijing+5-processen. I Italien er det nationale statistikinstitut begyndt at producere kønsfølsomme data. I Norge er der blevet nedsat et udvalg bestående af relevante ministerier, som skal gennemgå, hvordan gennemførelsen af Beijing-handlingsprogrammet forløber.

FORSVAR AF KVINDERS RETTIGHEDER I DEN STØRRE VERDEN

2000 var det første år for implementeringen af de menneskerettighedsforordninger, der blev vedtaget i 1999²⁷, og som skabte sammenhængende rammer og et retsgrundlag for alle menneskerettigheder og demokratiseringsaktiviteter i henhold til kapitel B7-70 i EU-budgettet (det europæiske initiativ for demokrati og beskyttelse af menneskerettighederne). Integrationen af kønsaspektet var indarbejdet i programmeringsdokumentet for år 2000 for det europæiske initiativ. En række kønsspecifikke projekter blev finansieret i Middelhavsregionen, såsom et program for positiv særbehandling om kvinders rettigheder i Maghreb og et projekt om kvinder i beslutningsprocessen i Egypten. Der blev brugt ca. 3 mio. EUR på kønsspecifikke projekter i

---

²⁵ Ad hoc-komitéens beretning om hele Generalforsamlingens 23. særlige møde. A/S-23/10/Rev.1. Udkast til resolution II - Further actions and initiatives to implement the Beijing Declaration and Platform for Action. FN 2000.

²⁶ EU opfordrede til, at FN-medlemmerne forhindrer og straffer alle former for kønsbaseret vold i den private og offentlige sfære, idet det lagde vægt på, at kvinders menneskerettigheder omfatter seksuelle rettigheder og rettigheder relateret til reproduktiv sundhed.

²⁷ Forordning 975/1999 og 976/1999 – EFT L120 af 8.5.1999, s. 1.

2000. Den 14. november 2000 vedtog Kommissionen en rapport omfattende perioden 1996-1999 om gennemførelsen af foranstaltninger med henblik på fremme af overholdelsen af menneskerettigheder og demokratiske principper i forbindelserne udadtil²⁸. Dette dokument indeholder et omfattende afsnit om selvstændiggørelse af kvinder. En lignende rapport er under forberedelse for 2000.

Den 15. november 2000 vedtog Europa-Parlamentet en betænkning og en beslutning om kvinders deltagelse i fredelig konfliktløsning.²⁹ Betænkningen er baseret på det præmis, at så godt som alle analyser og politikker vedrørende konflikter har ignoreret kønsaspektet. Kvinder er almindeligvis ikke til stede i forbindelse med officielle initiativer, der har til formål at sætte en stopper for konflikter. Deres røst bør høres i fredsprocessen.

KAMPEN MOD VOLD, MENNESKEHANDEL OG SEKSUEL UDNYTTELSE

Vold mod kvinder er først nu begyndt at tiltrække sig den politiske opmærksomhed, den fortjener. Den EU-kampagne, der afsluttedes i 2000, hjalp med til at øge bevidstheden om spørgsmålet blandt mænd såvel som kvinder.

I 2000 afløstes Daphne-initiativet af et fuldt udviklet program til bekæmpelse af vold mod kvinder, børn og unge (2000-2003).³⁰ Det nye Daphne-program støtter det arbejde, der gøres af offentlige myndigheder og private organisationer, i EU, ansøgerlandene og EØS. Flerårige projekter er nu støtteberettigede.

På nationalt plan vedtog Portugal en strategi om fjernelse af voldsudøvere fra hjemmet, i Liechtenstein blev der fremsat et forslag til lovgivning med det samme formål, og drøftelser påbegyndtes i Frankrig. Den tyske regering lancerede en landsdækkende handlingsplan til bekæmpelse af vold i hjemmet.

Handel med kvinder figurerede fortsat højt oppe på den politiske dagsorden i 2000. Denne handel er et globalt problem. Kvinder bringes til EU fra Central- og Østeuropa, Nord- og Centralafrika, Latinamerika og Asien. STOP-programmet (1996-2000)³¹ støttede fortsat i 2000 erhvervsuddannelse, projekter, seminarer, undersøgelser med hjælp til ofre og forebyggelse som to af sine vigtigste opgaver. En ekstern vurdering af de finansierede projekter var i alt væsentlig positiv. Kommissionen har foreslået en toårig forlængelse af programmet. Den bistod samtidig ansøgerlandene med at tackle handelen via Phare-programmet. Den har desuden fremsat et forslag om to rammebeslutninger fra Rådet om bekæmpelse af menneskehandel og bekæmpelse af seksuel udnyttelse af børn samt børnepornografi.³² Det er målet at tilstræbe nærmere overensstemmelse mellem medlemsstaternes strafferet på disse områder og sikre, at der ikke findes nogen sikre tilflugtssteder for dem, der overtræder den.

Europa-Parlamentet tillægger bekæmpelsen af handelen med kvinder med henblik på seksuel udnyttelse stor betydning. I februar afholdt det en høring om handel med kvinder. I marts forbandt et arbejdspapir handel med kvinder med andre former for organiseret kriminalitet, og det påpegedes heri, at straffen for handel med kvinder var relativt lav i betragtning af forbrydelsens alvor og lønsomhed.

---

²⁸ KOM(2000) 726 endelig

²⁹ A5-0308/2000

³⁰ Europa-Parlamentets og Rådets beslutning nr. 293/2000, EFT L 34 af 9.2.2000

³¹ Fælles aktion 96/700 RIA, EFT L 322 af 12.12.1996

³² KOM(2000) 854

I januar 2000 vedtog Spanien en af de mest vidtrækkende love om rettigheder for ofre for denne handel. Ofre og vidner, der har illegal bopæl i Spanien, kan opnå opholds- og arbejdstilladelse, hvis de vidner mod dem, der står bag denne handel. Italien har også ændret sine immigrationslove for at gøre det muligt for ofre for handel af blive i mindst seks måneder og modtage støtte fra socialvæsenet. En hjælpetjeneste er ved at blive etableret. Sluttelig er man ved at ændre den italienske straffelov med henblik på at gøre menneskehandel til en forbrydelse.

Ligestilling i udvidelsesprocessen

INDLEDNING

Ved dets møde i Nice i december 2000 bekræftede Det Europæiske Råd atter udvidelsens historiske betydning og den høje politiske prioritering, det tillægger processen. Dens succes vil bl.a. afhænge af ansøgerlandenes evne til at indføre den europæiske samfundsmodel med dens forpligtelse for så vidt angår ligestilling mellem mænd og kvinder og lige muligheder.

Dette betyder helt klart, at der skal indføres love til gennemførelse af gældende fællesskabsret (*l'acquis communautaire*) om lige muligheder, men ansøgerlandene vil også skulle opbygge den institutionelle kapacitet til at håndhæve disse love effektivt. Alle typer af uligheder skal tackles: økonomiske, politiske, sociale og kulturelle.

FREMSKRIDT VED TILTRÆDELSESFORHANDLINGERNE I 2000

I februar 2000 oplevede man en åbning i tiltrædelsesforhandlingerne med Bulgarien, Malta, Letland, Litauen, Rumænien og Slovakiet (selv om man endnu ikke har påbegyndt forhandlingerne om beskæftigelse og socialpolitik, der omfatter lige muligheder med Bulgarien og Rumænien).

I december bakkede Det Europæiske Råd i Nice op om Kommissionens strategipapir om udvidelsen, der angiver en tidsplan for de næste to år: den foreløbige afslutning af forhandlingerne om beskæftigelse og socialpolitik er sat til første halvdel af 2001 for de fleste lande. For at denne tidsplan kan overholdes, vil ansøgerlandene i løbet af de næste seks måneder som minimum skulle fremlægge detaljerede og troværdige planer, der angiver, hvordan og hvornår de vil kunne opfylde kravene for EU-medlemskab på dette område.

Det Europæiske Råd i Nice støttede Kommissionens forslag om et tiltrædelsespartnerskab for Tyrkiet, som vil identificere de prioriterede hovedemner, der skal tackles for at opfylde de grundlæggende betingelser for medlemskab, som blev fastsat i København-kriterierne.

GENNEMFØRELSE AF FÆLLESSKABSRETEN

Inden for ligestillingsområdet findes der ni fællesskabsdirektiver, der skal omsættes til national lovgivning.

Ansøgerland	Bulgarien	Tjekkiet	Cypern	Estland	Ungarn	Letland	Litauen	Malta	Polen	Rumænien	Slovakiet	Slovenien	Tyrkiet
Måldato for omsætning (årets udgang)	2002	2002	2003	2002	2001	2002	2002	2003	2002	2001	2003	2003	Screening ikke påbegyndt
Hvor langt er man nået med tiltrædelsesforhandlingerne for kapitel 13	Endnu ikke indledt	Indledt	Foreløbigt afsluttet	Foreløbigt afsluttet	Foreløbigt afsluttet	Indledt	Indledt	Indledt	Indledt	Endnu ikke indledt	Indledt	Foreløbigt afsluttet	
Direktiv 75/117/EØF ³³	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	
Direktiv 76/207/EØF ³⁴	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	
Direktiv 86/613/EØF ³⁵	1	2	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	
Direktiv 92/85/EØF ³⁶	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	
Direktiv 96/34/EF ³⁷	0	2	1	1	2	1	2	0	1	2	1	1	
Direktiv 97/80/EF ³⁸	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	
Direktiv 79/7/EØF ³⁹	1	1	1	1	2	2	2	1	1	2	1	2	
Direktiv 86/378/EØF ⁴⁰ og direktiv 96/97/EF ⁴¹	0	0	1	0	2	2	2	0	2	2	1	2	

³³ Rådets direktiv af 10.2.1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder, EFT L 45 af 19.2.1975.

³⁴ Rådets direktiv af 9.2.1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår, EFT L 39 af 14.2.1976

³⁵ Rådets direktiv af 11.12.1986 om anvendelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv, herunder i landbrugserhverv, samt om beskyttelse af kvinder i selvstændige erhverv i forbindelse med graviditet og barsel, EFT L 359 af 19.12.1986

³⁶ Rådets direktiv af 19.10.1992 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer (tiende særdirektiv i henhold til artikel 16, stk. 1 i direktiv 89/391/EØF), EFT L 348 af 28.11.1992

³⁷ Rådets direktiv af 3.6.1996 om rammeaftale vedrørende forældreorlov indgået af Unice, CEEP og EFS, EFT L 145 af 19.6.1996

³⁸ Rådets direktiv af 15.12.1997 om bevisbyrde i forbindelse med forskelsbehandling på grundlag af køn, EFT L 14 af 20.1.1998

³⁹ Rådets direktiv af 19.12.1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring, EFT L 6 af 10.1.1979

⁴⁰ Rådets direktiv af 24.7.1986 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, EFT L 225 af 12.8.1986

⁴¹ Rådets direktiv af 20.12.1996 om ændring af direktiv 86/378/EØF om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder inden for de erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, EFT L 46 af 17.2.1997

Nøgle:

0 : Ingen overensstemmelse mellem gældende fællesskabsret og national lovgivning.

1 : Den nationale lovgivning er i delvis overensstemmelse med gældende fællesskabsret (information tilvejebragt af relevante nationale myndigheder. Endnu ikke verificeret af Europa-Kommissionen).

2 : Den nationale lovgivning er i fuld overensstemmelse med gældende fællesskabsret (information tilvejebragt af relevante nationale myndigheder. Endnu ikke verificeret af Europa-Kommissionen).

Tjekkiet er forud for tidsplanen, idet det i 2000 har vedtaget relevant lovgivning inden for alle områder undtagen socialsikringsområdet. Litauen synes at have gennemført al lovgivning undtagen direktivet om bevisbyrden. Ungarn ser ud til at nå overensstemmelse med gældende fællesskabsret som planlagt ved udgangen af 2001. De tilsyneladende store fremskridt, der er gjort af Rumænien i 2000, vil der blive set nærmere på, når forhandlingerne om beskæftigelseskapitlet indledes.

I andre ansøgerlande mangler der stadig at blive gjort en del arbejde for at bringe den nationale lovgivning i overensstemmelse med gældende fællesskabsret. Slovakiet har slækket på sit totale forbud mod kvinders natarbejde og har gjort kønsdiskriminerende jobannoncer ulovlige. En ændring i arbejdsloven har forbedret gravide arbejdstagers rettigheder. Både i Letland og Malta mangler man stadig at omsætte det meste af den gældende fællesskabsret til national lovgivning. Men Letland har i løbet af de sidste 12 måneder indført de nødvendige ændringer til sin lovgivning om socialsikring, og Malta har vedtaget lovgivning, der er forenelig med direktivet om gravide arbejdstagere.

En række ansøgerlande har påbegyndt eller er nået langt med det forberedende arbejde. Udkast til lovgivning er f.eks. blevet fremsat i Cypern, Letland, Malta, Slovenien og Slovakiet. I april vedtog Estland et udkast om ligestilling mellem mænd og kvinder, der skal danne grundlag for lovgivning, der omsætter gældende fællesskabsret til national lovgivning. Bulgarien har nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra regeringen og den frivillige sektor, som skal udarbejde forslag til lovgivning. I betragtning af måldatoerne for omsættelsen må man håbe, at dette arbejde vil føre til lovgivning inden for de næste 12 måneder.

Hverken Polen eller Tyrkiet synes at have gjort nogen fremskridt på lovgivningsområdet i 2000. Den polske tidsplan for gennemførelsen ser derfor noget optimistisk ud på nuværende tidspunkt.

Kort sagt er der gjort en del fremskridt med vedtagelse af lovgivning, der er i overensstemmelse med gældende fællesskabsret, men der mangler stadig meget, og ændringerne foregår fortsat i et lavt tempo og varierer markant fra land til land.

INSTITUTIONEL KAPACITET

Ansøgerlandene har selv anerkendt behovet for at udvikle institutionelle og administrative strukturer til gennemførelse og håndhævelse af rettigheder på ligestillingsområdet.⁴²

Litauen har gjort betydelige fremskridt med at udvikle institutionel kapacitet. F.eks. nedsatte det i marts et interinstitutionelt ligestillingsudvalg. Ligestillingsombudsmanden har også vist sig effektiv, når det gjaldt om at forbedre gennemførelsen af lovgivningen.

Ungarn har også gjort yderligere fremskridt i 2000 via sin deltagelse i Fællesskabets handlingsprogram på mellemlang sigt om lige muligheder for kvinder og mænd med tre

---

⁴² Se de nationale planer for vedtagelse af gældende fællesskabsret 2000

projekter, der gik ud på at udvikle institutionel kapacitet. I mellemtiden har Rumænien nedsat et rådgivende tværministerielt udvalg om ligebehandling af mænd og kvinder for at fremme integrationen. Ellers mangler Rumænien stadig at gøre en del arbejde.

De institutionelle strukturer findes på Malta og Cypern, men de har brug for at blive styrket. I 2000 nedsatte den maltesiske regering en ligestillingsenhed.

I andre ansøgerlande, og navnlig Bulgarien og Polen, er institutionerne ikke ordentligt klædt på til at håndhæve den eksisterende nationale lovgivning inden for dette område, og da slet ikke den gældende fællesskabsret. Der er ikke sket nogen betydelige fremskridt i 2000.

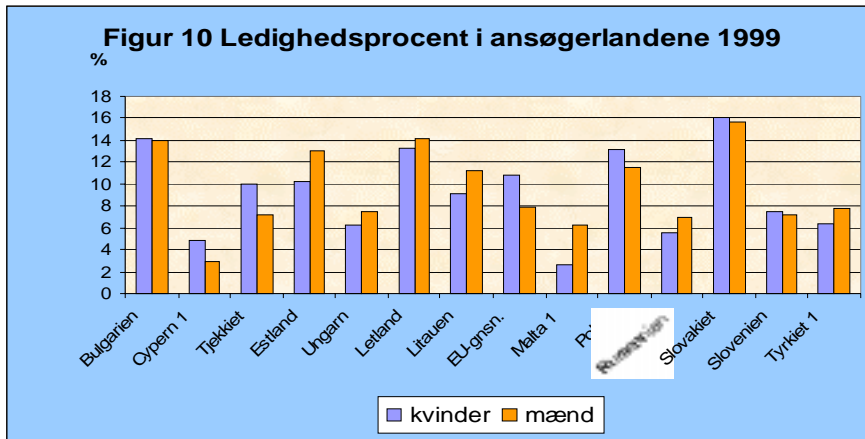
Målt i forhold til, hvad der er brug for at blive gjort, er de fremskridt, der er gjort, helt klart ikke tilstrækkelige. Meget mere vil skulle gøres i løbet af de næste 12 måneder. Fællesskabsprogrammerne kan være til hjælp med tilvejebringelse af ekspertise og finansiering, men kun Ungarn deltog i Fællesskabets handlingsprogram på mellemlang sigt for perioden 1999-2000. Et større antal projekter i flere ansøgerlande er blevet accepteret for perioden 2000-2001, og det må formodes, at der vil indløbe ansøgninger fra ansøgerlandene om deltagelse i programmet i forbindelse med Fællesskabets ramme-strategi for ligestilling mellem mænd og kvinder (2001-2005).

ØKONOMISK, POLITISK OG SOCIAL LIGESTILLING

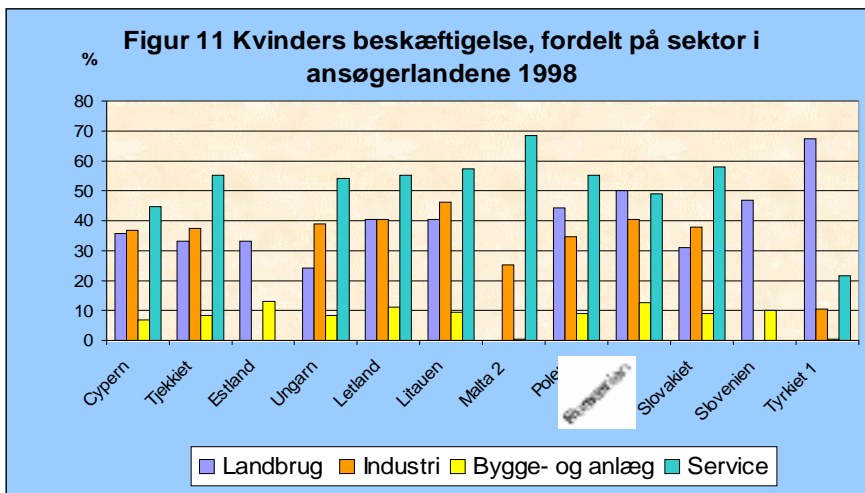
Vedtagelse og håndhævelse af den gældende fællesskabsret er kun en lille del af bekæmpelsen af den manglende ligestilling mellem mænd og kvinder. Ligestilling bør ledsages af større økonomisk, politisk og social ligestilling i praksis.

Kvindes ligestilling på det økonomiske område

Ansøgerlandene har gennemgået radikale økonomiske forandringer i det sidste årti: teknologiske fremskridt, forberedelser til EU-tiltrædelse og i mange lande overgangen fra planøkonomi til markedsøkonomi. En uvelkommen konsekvens heraf har været stigende arbejdsløshed (se figur 10).

Kilde: Employment in Europe 2000, Europa-Kommissionen, Euro-Mediterranean statistics, 1/2000, EUROSTAT; s. 47.

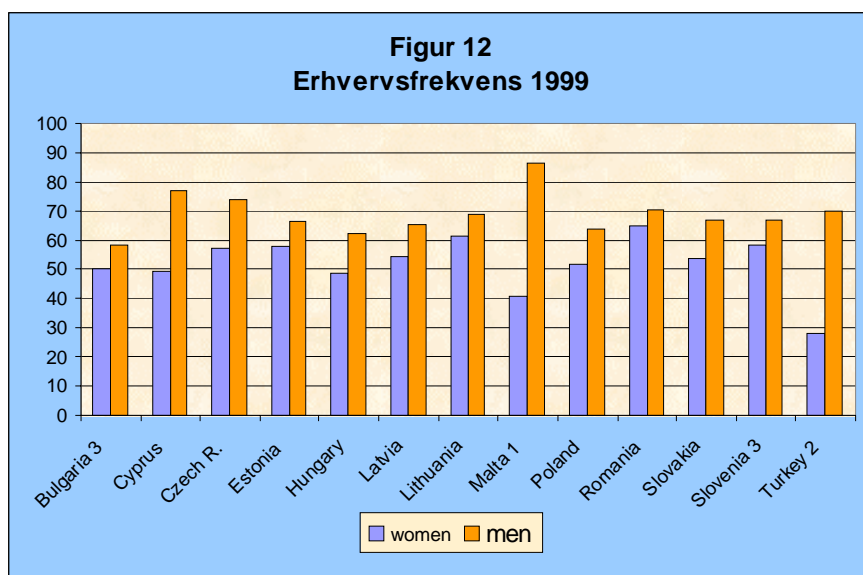

Kilde: Statistical Yearbook on candidate and South-East European countries 2000.

Landbrug omfatter jagt, skovbrug og fiskeri.

Industri omfatter minedrift, forarbejdning, elektricitet-, vand- og gasforsyning.

Service omfatter alle andre brancher; 1 data for 1999, <http://imisnt.pub.die.gov.tr/lmise>, Ankara, SIS; 2 kvinder og mænd 1999, s. 41; der findes ikke sammenlignelige data for Bulgarien.

Kilde: Employment in Europe 2000, Europa-Kommissionen, 1 kvinder og mænd 1999, COS Malta, data for 1998 for fuld- og deltidsansatte; 2 <http://imisnt.pub.die.gov.tr/lmise>, Ankara, SIS; 3 data for 1998; 4 data for 1996/97, materiale fra Republikken Cyperns ambassade.

Ledighedstallene for kvinder er positive i forhold til tallene for Den Europæiske Union. I ansøgerlandene var gennemsnitsledighedsprocenten i 1999 9,2% for kvinder og 9,6% for mænd (og tallene omfatter 1998-tal for Malta og 2000-tal for Tyrkiet). Den Europæiske Unions gennemsnit for samme periode var 10,8% for kvinder og 7,9% for mænd.

- I Malta, Cypern og Tyrkiet ligger kvindernes beskæftigelsesniveau langt under EU-gennemsnittet, og kønsforskellene på beskæftigelsesområdet er meget større.
- De central- og østeuropæiske lande klarer sig godt i sammenligning med EU-gennemsnittet for så vidt angår kvindernes beskæftigelsesniveau og kønsforskelle, og det er en arv fra de gamle planøkonomier, der havde en tradition for en høj kvindelig erhvervsfrekvens.

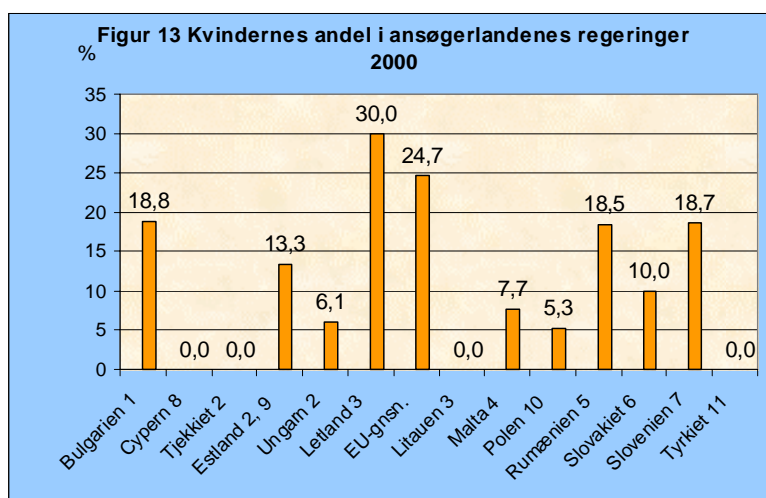
Men billedet er ikke så positivt, som det kan synes ved første øjekast. For det første er den mandsdominerede forarbejdningssektor den sektor, der har haft de største tab af arbejdspladser i det sidste tiår, men fremtidige pres på beskæftigelsen vil sandsynligvis berøre alle sektorer og således også flere kvinder. Alle ansøgerlandene oplever samme pres på kvindernes beskæftigelsessituation som i EU.

- Kvinder har ikke det samme incitament til at arbejde som mænd. Kvindernes beskæftigelse er koncentreret om de lavere kvalificerede og lavere lønnede service- og landbrugssektorer. Der findes ikke pålidelige tal for alle ansøgerlandene, men ifølge de seneste oplysninger er lønforskellene større end EU-gennemsnittet i mange lande. I Tjekkiet er kvindernes gennemsnitsløn f.eks. kun 69% af mændenes.
- Der er kun få børnepasningsordninger af god kvalitet, som er til at betale. Det udbredte tilbud af børneinstitutioner og førskoleundervisning, man havde i de tidligere planøkonomiske lande, har ikke overlevet overgangen til markedsøkonomi. Den utiltrækkelige forældreorlov, navnlig på Malta, gør kun ondt værre.
- Der er bevis på, at kvinders arbejde ikke tillægges samme værdi som mænds. Det er særlig tilfældet i Tyrkiet, men det er også tilfældet på Cypern, Malta og i Polen.

Det er i alle landenes økonomiske interesse, at de gør den bedst mulige brug af deres menneskelige ressourcer. Det er ensbetydende med at øge kvindernes erhvervsfrekvens - og tiltrække dem til arbejdsmarkedet og give dem et incitament til at blive dér. Praktisk set betyder det at give dem de samme rettigheder på arbejdspladsen som mændene, sørge for lige løn, tilskynde til familievenlige politikker på arbejdspladsen og en lige byrdedeling i hjemmet.

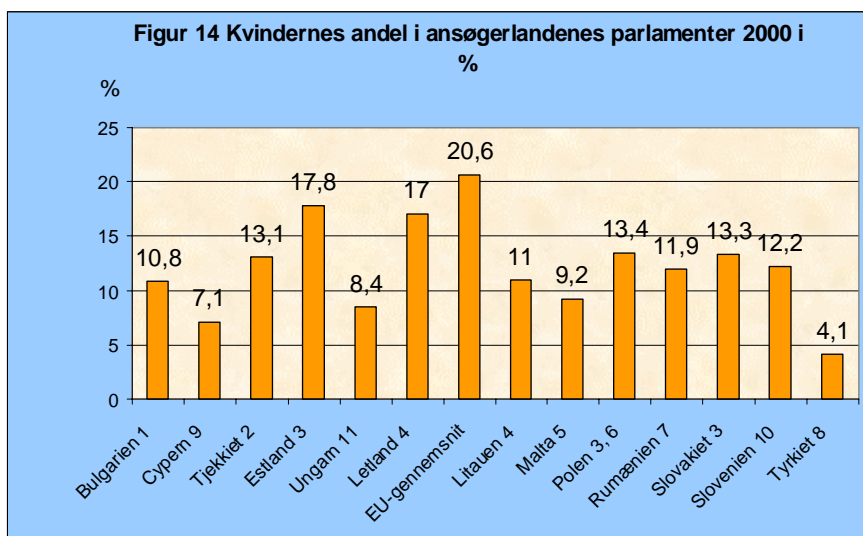
Kvinder og beslutningstagning

Kvindens repræsentation i ansøgerlandenes regeringer og parlamenter ligger betydeligt under EU-gennemsnittet. En ligelig deltagelse er en forudsætning for et sundt fungerende demokrati.

Kilder: Data indsamlet i 12/00.

1 data fra I/01, www.government.bg; 2 data fra I/01, europæisk database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen, <http://www.db-decision.de/english/default.htm>; 3 lighed mellem mænd og kvinder i de baltiske stater, 1999; 4 data fra I/99, materiale fra Maltas socialministerium, side 1; 5 data for 2000 efter valget, www.cdep.ro; 6 data fra XII/00, www.government.sk; 7 data fra XI/00, www.sigov/si; 8 data fra XII/00, www.kyprus.org/PIO/ministry; 9 data fra 3/99; 10 data fra VIII/00, www.kprm.gov.pl/gov; 11 data fra I/01, materiale fra den tyrkiske ambassade.

Kilder:

1 data fra XII/00 (38. nationalforsamling), www.parliament.bg; 2 data fra XII/00, underhus: 15%, overhus:

senatet: 11,1%, den europæiske database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen; 4 data fra XII/00, særligt materiale fra det lettiske velfærdsministerium, s. 5; 5 data fra XII/00, den europæiske database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen; 6 data fra XI/00, www.senat.gov.pl, den europæiske database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen; 7 data for valget i 2000, senatet: 13%, deputeretkammeret: 10,7%, www.infoeuropa.ro; 8 data fra I/01, materiale fra den tyrkiske ambassade i Berlin; 9 data fra I/01 www.kyprus.org; 10 data fra I/01, www.dz-rs.si; 11 data fra X/00, den europæiske database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen.

Handel med kvinder

Analyser af menneskehandelen i Europa vanskeliggøres af manglen på pålidelige statistiske data og en fælles juridisk definition af forbrydelsen.

Men til trods for de sparsomme tilgængelige oplysninger kan der ikke herske tvivl om, at handelen med kvinder til, inden for og fra ansøgerlandene i Central- og Østeuropa og Tyrkiet er et voksende fænomen.

Den Europæiske Union og ansøgerlandene må træffe uopsættelige foranstaltninger for at udrydde handelen med kvinder. De bør omfatte:

- Indførelse af passende straffe til dem, der står for denne handel. I maj 2000 gjorde det lettiske parlament denne handel til en forbrydelse.
- Forbedring af detekterings- og håndhævelsesmekanismerne i ansøgerlandene.
- Udvikling af mekanismer til tilvejebringelse af støtte og beskyttelse af ofre.
- Tackling af strukturelle svagheder, navnlig arbejdsløshed, fattigdom og manglende muligheder for kvinder i ansøgerlandene.
- Oplysningskampagner. Der bliver allerede gjort et stort arbejde gennem STOP-programmet. Også i 2000 gennemførte Budapest-kontoret for Den Internationale Organisation for Ind- og Udvandring en vidtrækkende oplysningskampagne med deltagelse af både regeringsorganer og ngo'er.

Vold i hjemmet

Vold mod kvinder i hjemmet er også et menneskerettighedsspørgsmål, der giver anledning til stadig større bekymring i mange ansøgerlande. Heller ikke inden for dette område findes der omfattende pålidelige statistiske data. Men Europa-Kommissionens periodiske rapport 2000 peger på vold i hjemmet som et spørgsmål, der giver anledning til bekymring i Estland, Rumænien, Slovakiet og Tyrkiet, selv om de små skridt, der tages for at tackle spørgsmålet, nævnes i rapporten. I Polen er et FN-projekt om ægtefælle vold stadig midlertidigt indstillet af regeringen.

Mange af de midler, der bruges mod handel, vil også være relevante til tackling af vold i hjemmet. I begge tilfælde formodes det, at ansøgerlandene fuldt ud vil benytte sig af de muligheder, der tilbydes gennem programmet i forbindelse med Fællesskabets rammestrategi for ligestilling mellem mænd og kvinder (2001-2005).

Fremme af en kønsbalance inden for beslutningstagningen

INDLEDNING

I et demokrati må deltagelse i beslutningsprocessen være åben for alle borgere - kvinder såvel som mænd - og begge køn må være ordentligt repræsenterede i magtpositioner. Medlemsstaterne, Kommissionen og Europa-Parlamentet har truffet talrige foranstaltninger for at sikre dette. Den langsigtede tendens går i den rigtige retning, men fremskridtene er meget langsomme. Det var resultaterne af Kommissionens beretning⁴³ om gennemførelsen af Rådets henstilling fra 1996 om ligelig deltagelse af mænd og kvinder i beslutningsprocessen.⁴⁴

Et vedvarende politisk engagement fra alle aktører må ledsages af en samordnet blanding af politikker og praktiske foranstaltninger: solide statistiske data, periodisk overvågning, strukturer, der er afpasset medlemsstaternes nationale kultur, effektiv lovgivning og tilstrækkelig finansiering.

I 2000 viste Europa-Parlamentet sit fortsatte engagement ved at øge andelen af kvinder i stillinger med beslutningskompetence. I marts vedtog det en beslutning om kvinder i beslutningstagning, hvor det henstillede til en lang række foranstaltninger fra Kommissionen, medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter med henblik på at fremme en ligelig deltagelse af mænd og kvinder i beslutningsprocessen. Det opfordrede bl.a. Kommissionen til at arbejde på at udvikle statistiske værktøjer og til at få medlemsstaterne til at gøre en indsats. Omvendt blev medlemsstaterne anmodet om at hjælpe med til at skabe en solid kønsbalance i EU-institutionerne. Parlamentet støttede en anvendelse af kvotaer som en overgangsforanstaltning for at få flere kvinder til at deltage i beslutningsprocessen.⁴⁵

I 2000 blev der under det fjerde handlingsprogram finansieret en række tværnationale projekter til fremme af en ligelig fordeling af mænd og kvinder i beslutningsprocessen. Mange af disse projekter vil strække sig ind i 2001.⁴⁶ De omfattede en række aktiviteter, herunder overvågning og uddannelse, med henblik på at motivere kvinder til at tage aktiv del i politik og i den offentlige forvaltning; netværkssamarbejde og udvekslinger af idéer om bedste praksis; og foranstaltninger til forbedring af kønsbalancen i Europa-Parlamentet.

BESLUTNINGSTAGNING I DEN NYE RAMMESTRATEGI OG DET NYE PROGRAM

En ligelig deltagelse af mænd og kvinder i beslutningsprocessen er et af de fem centrale mål, der peges på i rammestrategien. Strategiens tilgang er baseret på resultaterne i ovennævnte beretning fra Kommissionen og på arbejde udført af medlemsstaterne. Af særlig betydning

---

⁴³ KOM(2000)120 endelig af 7.3.2000

⁴⁴ Rådets henstilling af 2.12.1996 om ligelig deltagelse af mænd og kvinder i beslutningsprocessen EFT L 319 af 10.12.96, s.11

⁴⁵ Referat af 2.3.2000, forslag til beslutning B5-0180/2000, se også betænkning af Karamanou om gennemførelse af Rådets henstilling 96/694 om ligelig deltagelse af mænd og kvinder i beslutningsprocessen

⁴⁶ Liste over projekter 1999, s. 125. Se fodnote..

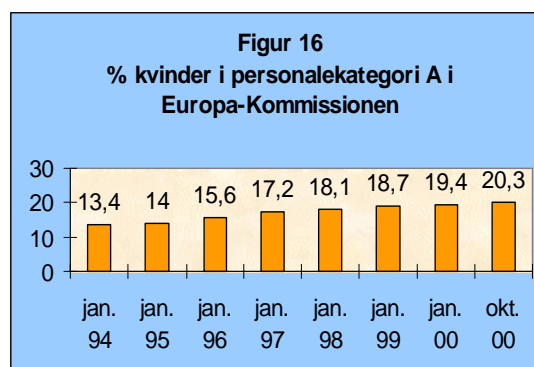
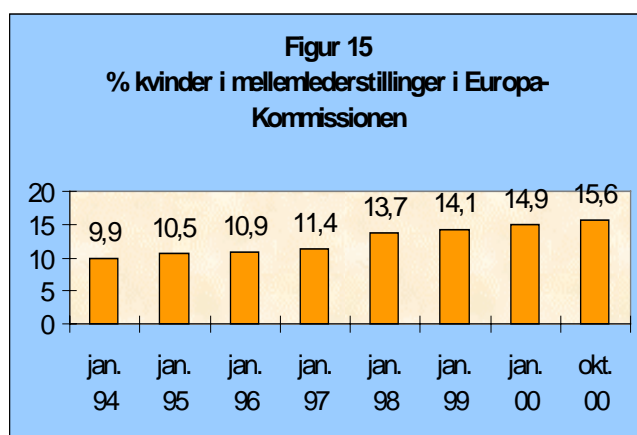
var det finske formandskabs omfattende beretning til Rådet, der omhandlede kvinder i politik, herunder EU-institutioner, offentlige forvaltninger og retsvæsen.⁴⁷

Strategien og det ledsagende program beskæftiger sig imidlertid ikke udelukkende med det politiske liv. Et andet væsentligt tema er kvinder i stillinger med beslutningskompetence i erhvervslivet og i samfundslivet. Med finansiering fra programmet vil der blive indsamlet et fuldt sæt af statistiske data om kvinder i stillinger med beslutningskompetence i erhvervslivet og samfundslivet, som vil blive regelmæssigt ajourført. Programmet vil også finansiere forskning i overgangen fra uddannelse til arbejdsliv og rekruttering og karriereudvikling for kvinder med potentiale til at nå overordnede stillinger.

Kvinder i Kommissionen

Antallet af kvinder i stillinger med beslutningskompetence vokser støt i Kommissionen såvel som i andre EU-institutioner. Men kvinderne er stadig underrepræsenteret i lederstillinger.

Kommissionen er forpligtet til at håndtere den ulige deltagelse af mænd og kvinder i dens personalestruktur som en del af dens bredere interne reformer.⁴⁸ Kvinder skal f.eks. have fortrinsret ved udnævnelser til højere stillinger, når der er mandlige og kvindelige ansøgere med samme kvalifikationer. Kommissionen har til hensigt at fordoble antallet af kvinder i højere ledelsesstillinger inden udgangen af dens embedsperiode i 2005. Der vil blive truffet foranstaltninger for at gøre det nemmere for personalet - herunder ledelsen - at forene arbejde og privatliv. Kommissionen vil gøre brug af lederkurser og andre kanaler for at bevidstgøre om kønsspørgsmål. Den vil undersøge rekrutterings- og forfremmelsesprocedurerne for at se, om der er en kønsskævhed.

Kilde for figur 15 og 16: Generaldirektoratet for Personale og Administration.

I juni 2000 besluttede Kommissionen, at hverken mænd eller kvinder skulle tegne sig for mindre end 40% af medlemmerne af *nogen* af dens udvalg, komitéer og ekspertgrupper.⁴⁹ Tidligere havde det bindende mål kun galdt for udvalg og grupper inden for videnskabs- og forskningsområdet. Kommissionen har opfordret medlemsstaterne, arbejdsmarkedets parter

⁴⁷ Se Rådets konklusioner af 22.10.1999

⁴⁸ Hvidbog om reformen af Kommissionen, KOM(2000) 200 af 1.3.2000

⁴⁹ Kommissionens afgørelse om ligelig deltagelse af mænd og kvinder i de udvalg, komitéer og ekspertgrupper, Kommissionen har nedsat (2000/407/EF af 19.6.2000), EF-Tidende L 154 af 27.6.2000, s. 34

og andre organer til at udpege medlemmer og sikre sig, at de udpeger nok personer af begge køn.

På nationalt plan

Nogle medlemsstater har gjort en vedvarende indsats over en lang årrække for at øge antallet af kvinder, der deltager i beslutningsprocessen, og det med gode resultater. Andre er først lige begyndt at opstille mål. De redskaber, der bruges, er ikke mindre forskelligartede: officielle eller uformelle kvotaer, systemer med alternerende køn på valglisten, kvoter for kvinder i regeringsudvalg, oplysningskampagner og foranstaltninger til fremme af en forening af politisk arbejde og familieliv. Selv dér, hvor disse foranstaltninger har vist sig at være effektive, har kvinderne stadig problemer med at bryde igennem til de højeste regeringsposter.

Selv om fremskridtene kun sker langsomt, påviser de nordiske lande, at et vedvarende engagement betaler sig med tiden. Det er vanskeligt at pege på én bestemt politik, der gør forskellen. En omfattende tilgang, der kombinerer en række politikker, synes at være nøglen. Politisk vilje er også vigtig, når man skal sikre, at politikkerne gennemføres ordentligt.

Fremskridt i 2000

I Frankrig vedtog Parlamentet efter en ændring af forfatningen i 1999 en lov i maj 2000, der kræver, at partiernes valglisten bestod af et lige antal mænd og kvinder. Ellers kunne listerne erklæres ugyldige, og statsfinansieringen af valgkampagnerne kunne holdes tilbage. Kommunalvalget i 2001 vil sandsynligvis blive det første, der bliver holdt i henhold til de nye regler.

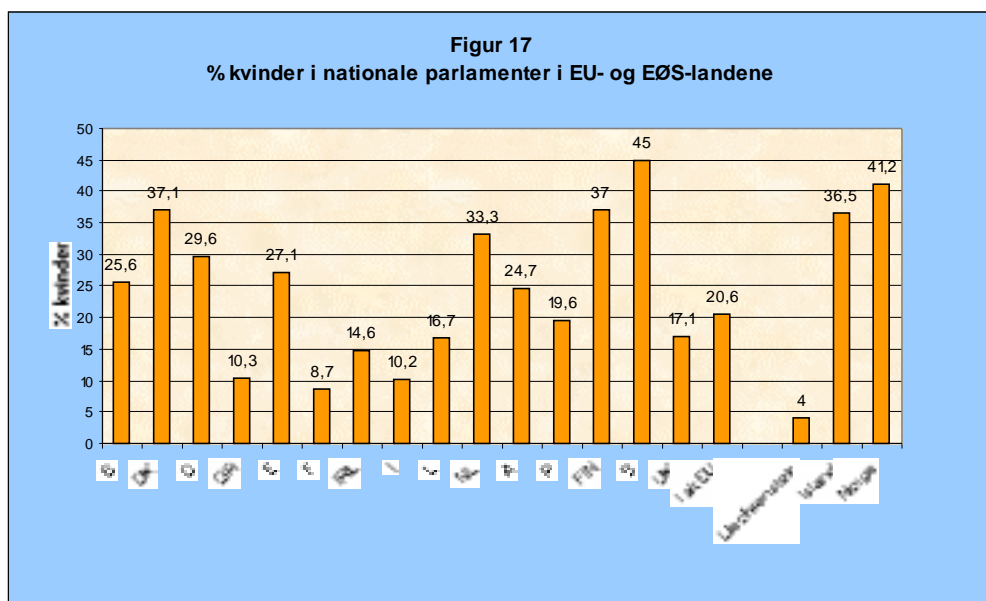
I Belgien har regeringen udarbejdet et lovforslag, der kræver absolut ligestilling mellem mænd og kvinder på partilister. Desuden skal partierne fra 2005 opstille en mand og en kvinde som de to topkandidater på listen.

Den britiske regering er forpligtet til at nå kønsparitet ved offentlige udnævnelser. Ministerier skal udarbejde handlingsplaner, der beskriver de fremskridt, der er gjort, og fremtidige mål. Statsadministrationen berettede om en støt stigning i antallet af kvindelige ansøgere og udnævnte kvinder til de højeste stillinger.

Den 27. oktober afholdt det franske formandskab en konference⁵⁰ for ministre, arbejdsmarkedsparter og repræsentanter for Europa-Parlamentet, Lobby for Kvinderne i Europa og Kommissionen. Et af de emner, der blev drøftet, var kvinder og beslutningstagning. Konferencen afslørede en høj grad af enighed om behovet for at sætte sig en række tidsbundne mål for fremskridt vedrørende beslutningstagning. Der var også udbredt støtte for idéen om at udforme en strategi for ændring, der omfattede forskning og udveksling af information, idéer og erfaringer mellem en lang række partnere.

---

⁵⁰ Yderligere information kan fås ved henvendelse til: Service des droits des femmes et de l'égalité, 10, 16 rue Brancion 75015 Paris, Frankrig, tlf.: (+33-1) 40 56 60 00

Kilde til figur 17 og 18 : FrauenComputerZentrumBerlin, den europæiske database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen, <http://www.db-decision.de/index.html>

Kvinder i nationale parlamenter

I nationale parlamenter over hele EU steg andelen af kvindelige medlemmer til godt en femtedel i 2000.⁵¹ Kun Sveriges og Norges parlamenter regnes for at have en ligelig deltagelse af mænd og kvinder med over 40% kvinder, selv om Danmark, Finland, Island og Nederlandene alle har nået eller er forblevet over 30%-mærket. Frankrig, Grækenland, Irland og Italien havde alle andele under 15%. Nedslående nok faldt andelen lidt i Danmark, Frankrig, Tyskland, Italien, Nederlandene, Portugal, Spanien og Sverige.

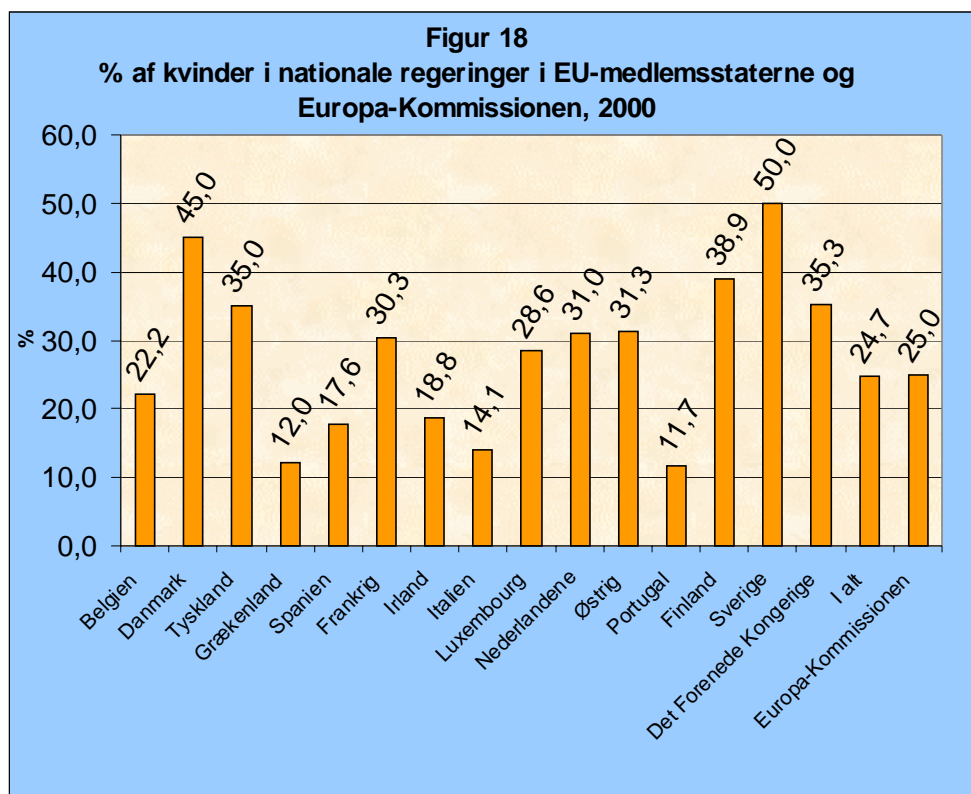
De regionale forsamlinger oplevede en solid stigning i andelen af kvindelige repræsentanter, fra 22% i 1999 til 29% i 2000.

Kvinder i nationale og regionale regeringer

Antallet af kvinder i de nationale regeringer steg igen i 2000, om end det kun var med en lille bitte margin. Sverige var det eneste land, hvor antallet af mænd og kvinder i regeringen var nøjagtig fifty-fifty. Derimod er under 15% af de græske, italienske og portugisiske ministre kvinder.

Lignende små forbedringer bemærkedes også i de regionale regeringer, selv om tendensen i Tyskland og Sverige var for nedadgående. I Portugal er der stadig ikke en eneste kvinde i nogen af de regionale regeringer.

⁵¹ Data fra FrauenComputerZentrumBerlin's europæiske database om kvinders deltagelse i beslutningstagningen, <http://www.fczb.de>

Kvinder i økonomisk og social beslutningstagning

En undersøgelse finansieret af Europa-Kommissionen anslår, at kun 23% af virksomhederne i EU er ejet af kvinder.⁵² Situationen er helt klart langt fra tilfredsstillende, men en mangel på præcise og sammenlignelige data gør en nærmere analyse vanskelig. Rammestrategien for ligestilling mellem mænd og kvinder og det nye handlingsprogram tager sigte på at afhjælpe dette. Programmet vil yde finansiering til indsamling og regelmæssig ajourføring af statistiske data på dette område.

Sverige er allerede startet ved at offentliggøre statistik, der beskæftiger sig konkret med kvinder og magt.⁵³ Finland har produceret tal om kvinder i lederstillinger i virksomheder.⁵⁴

⁵² Undersøgelse med titlen "Young Entrepreneurs, Women Entrepreneurs, Co-Entrepreneurs and Ethnic Minority Entrepreneurs in the European Union and Central and Eastern Europe" udarbejdet af Centre for Enterprise and Economic Development Research (CEEDR) Middlesex University Business School, UK, udgivet af Generaldirektoratet for Erhvervs politik:
<http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-studies/entrepreneurs-young-women-minorities.htm>

⁵³ Sveriges Statistik: "Women and Men in Sweden: Facts and Figures 2000", se http://www.scb.se/Scbeng/OVRHTM/women_and_men.htm

⁵⁴ "Women and Men in Finland 1999", udgivet af Finlands Statistik. Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til: Befolkningsstatistik: irja.kyto@stat.fi